МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Кафедра інформаційних систем в управлінні та обліку

Павло Олександрович Троянов

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему

«Бухгалтерський облік і аналіз об'єктів прав інтелектуальної власності»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник
д.філос. Дмитро ЗАХАРОВ

_____
(підпис)

Рецензент
д.е.н., проф. Сергій ЛЕГЕНЧУК

_____
(підпис)

Завідувач кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
д.е.н., проф. Сергій ЛЕГЕНЧУК

_____
(підпис)

Житомир
2024 р.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ПрАТ – Приватне акціонерне товариство

МХП – Миронівський Хлібопродукт

МСБО – Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку

МСФЗ – Міжнародні стандарти фінансової звітності

П(С)БО – Положення (стандарти) бухгалтерського обліку

Н(П)СБО – Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку

МСА – Міжнародні стандарти аудиту

ГМО – Генно модифіковані продукти

ПКУ – Податковий кодекс України

ПДФО – Податок на доходи фізичних осіб

НМА – Нематеріальні активи

МФУ – Міністерство фінансів України

ІВ – Інтелектуальна власність

ПІВ – Право інтелектуальної власності

ЗМІСТ

ВСТУП……..4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ…….7

1.1. Економічна сутність об'єкта дослідження як об'єкта бухгалтерського обліку та аналізу……..7

1.2. Анотований огляд вітчизняного законодавства та періодичної літератури з обліку та аналізу прав інтелектуальної власності……11

1.3. Міжнародні стандарти фінансової звітності та Міжнародні стандарти аудиту, що регулюють облік і аналіз операцій з правами інтелектуальної власності…….16

1.4. Динаміка розвитку прав інтелектуальної власності в галузі сільського господарства та місце ПрАТ "Зернопродукт МХП" в ній…….18

Висновки до розділу 1…….22

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ "ЗЕРНОПРОДУКТ МХП"……24

2.1. Економічно-організаційна характеристика ПрАТ "Зернопродукт МХП" та організація бухгалтерського обліку на ньому……24

2.2. Організаційне та методичне забезпечення бухгалтерського обліку прав інтелектуальної власності на ПрАТ "Зернопродукт МХП"……...31

2.3. Оподаткування операцій з правами інтелектуальної власності……36

2.4. Відображення прав інтелектуальної власності в звітності……43

Висновки до розділу 2…….55

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРАТ "ЗЕРНОПРОДУКТ МХП"……57

3.1. Оцінка основних аналітичних показників діяльності ПрАТ "Зернопродукт МХП"……57

3.2. Інформаційне та методичне забезпечення економічного аналізу прав інтелектуальної власності на підприємстві……61

3.3. Аналіз прав інтелектуальної власності на підприємстві……72

3.4. Обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками прав інтелектуальної власності……75

Висновки до розділу 3……83

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ……..85

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……...88

ДОДАТКИ……...95

ВСТУП

Актуальність дослідження. В сучасному світі, що постійно змінюється та еволюціонує, бухгалтерський облік і аналіз прав інтелектуальної власності стають все більш важливими елементами успішного функціонування підприємств. Зростання значення інтелектуальних ресурсів та їх вплив на фінансову діяльність організацій вимагає ретельного обліку і аналізу цих активів.

Робота присвячена дослідженню взаємозв'язку між бухгалтерським обліком та правами інтелектуальної власності і його впливом на фінансові результати підприємств. В контексті швидкого темпу технологічних змін та поширення інформаційних технологій, розуміння та ефективне управління інтелектуальною власністю стає стратегічною перевагою для бізнесу.

Одним із ключових аспектів цієї роботи є аналіз сучасних методів бухгалтерського обліку, які враховують особливості оцінки та відображення інтелектуальних активів у фінансовій звітності. Вивчення правових аспектів інтелектуальної власності та їх впливу на фінансові результати також є важливим елементом дослідження.

Зростання конкуренції на ринку, особливо в галузях, що базуються на знаннях, таких як інформаційні технології, біотехнології та інші, робить актуальним питання ефективного використання та захисту інтелектуальної власності. Відповідно, ця робота має на меті проаналізувати можливості та виклики, що стоять перед підприємствами у галузі бухгалтерського обліку та управління інтелектуальною власністю.

Дослідження цієї теми не лише розкриє важливі аспекти ведення бізнесу в умовах постійних інновацій та змін, але й дозволить розробити рекомендації щодо оптимізації бухгалтерського обліку і управління інтелектуальною власністю з метою підвищення конкурентоспроможності та стійкості підприємств у сучасному економічному середовищі.

Мета дослідження - комплексно дослідити бухгалтерський облік і аналіз прав інтелектуальної власності.

Для досягнення мети необхідно вирішити наступні завдання:

- проаналізувати економічну сутність об'єкта дослідження як об'єкта бухгалтерського обліку та аналізу;

- зробити анотований огляд вітчизняного законодавства та періодичної літератури з обліку та аналізу прав інтелектуальної власності;

- дослідити міжнародні стандарти фінансової звітності та Міжнародні стандарти аудиту, що регулюють облік і аналіз операцій з правами інтелектуальної власності;

- охарактеризувати динаміку розвитку прав інтелектуальної власності в галузі сільського господарства та місце ПрАТ "Зернопродукт МХП" в ній;

- провести економічно-організаційну характеристику ПрАТ "Зернопродукт МХП" та організацію бухгалтерського обліку на ньому;

- проаналізувати організаційне та методичне забезпечення бухгалтерського обліку прав інтелектуальної власності на ПрАТ "Зернопродукт МХП";

- визначити оподаткування операцій з правами інтелектуальної власності;

- дослідити відображення прав інтелектуальної власності в звітності;

- оцінити основні аналітичні показники діяльності ПрАТ "Зернопродукт МХП";

- охарактеризувати інформаційне та методичне забезпечення економічного аналізу прав інтелектуальної власності на підприємстві;

- зробити аналіз прав інтелектуальної власності на підприємстві;

- визначити обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками прав інтелектуальної власності.

Об'єктом дослідження та предметом роботи є бухгалтерський облік і права інтелектуальної власності.

Методи дослідження. З огляду на поставлені задачі, робота виконана за допомогою системного аналізу, сукупності загальнонаукових та спеціальних наукових методів. З метою розкриття сутності теми дослідження були використані методи: аналіз та синтез було використано при дослідженні наукової літератури, метод систематизації допомагав при формуванні підходів та виокремленні подібності думок, метод порівняння використовувався при аналізі міжнародних стандартів та вітчизняних положень, а метод узагальнення допоміг при формування висновків на основі виявлених переваг та недоліків.

Наукова новизна теми "Бухгалтерський облік і аналіз прав інтелектуальної власності" проявляється у декількох аспектах. Ця тема дослідження вносить новий підхід до вивчення бухгалтерського обліку, враховуючи специфіку інтелектуальних активів як складової вартості підприємства. Дослідження у цій області сприяє розвитку нових методів оцінки інтелектуальних активів, які відображають їхню реальну вартість та вплив на фінансовий стан підприємства. Врахування прав інтелектуальної власності в бухгалтерському обліку дозволяє підприємствам ефективніше управляти ризиками, пов'язаними з інтелектуальною власністю, та забезпечувати стабільність свого фінансового стану. Нові підходи до аналізу прав інтелектуальної власності допомагають ідентифікувати потенційні загрози та можливості для підприємства. Дослідження в цій області сприяє розвитку бізнес-стратегій, спрямованих на максимізацію використання інтелектуальних активів та забезпечення їхньої захищеності. Отже, наукова новизна полягає у вивченні інтеграції цих двох сфер, розробці нових методів оцінки і управління ризиками, а також впливі на розвиток бізнес-стратегій підприємства.

Структура та обсяг роботи. Бакалаврська дипломна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 91 сторінка. Робота містить 3 таблиці та 1 додаток, список літератури включає в себе 60 використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1.1. Економічна сутність об’єкта дослідження як об’єкта бухгалтерського обліку та аналізу

Економічна сутність об’єкта дослідження в контексті бухгалтерського обліку та аналізу є критично важливою для розуміння фінансової діяльності підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень. Об'єктом дослідження є не лише матеріальні активи, а й інтелектуальні ресурси, які стають все більш важливими в умовах сучасного знанням базового суспільства.

Перш за все, важливо розуміти, що економічна сутність об’єкта дослідження полягає в його здатності генерувати доходи та приносити користь підприємству. Це може охоплювати не лише матеріальні активи, такі як обладнання, товари або нерухомість, але й інтелектуальні активи, наприклад, патенти, торгові марки, авторські права, бізнес-секрети тощо [1-13].

Бухгалтерський облік об’єкта дослідження дозволяє відображати його економічну сутність у фінансовій звітності підприємства. Це включає оцінку та облік вартості інтелектуальних активів, визначення їх амортизації, а також визнання можливих втрат або зносу в їхній вартості. З точки зору бухгалтерського обліку, інтелектуальні активи можуть бути включені до балансу як активи, що підвищують вартість підприємства.

Аналіз економічної сутності об’єкта дослідження допомагає підприємствам розуміти їхню фінансову продуктивність та ефективність у використанні ресурсів. Це включає в себе оцінку рентабельності інвестицій у розвиток інтелектуальних активів, аналіз впливу інновацій на фінансові результати, а також виявлення можливостей для оптимізації використання ресурсів та підвищення прибутковості.

Оцінка майнових прав на об’єкти інтелектуальної власності в Україні має правові основи для захисту законних інтересів у сфері оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності, її державного та громадського регулювання, створення незалежної системи оцінки майна. суб'єкти державних та інших правовідносин щодо оцінки майна, майнових прав та використання їх результатів. Проте необхідно узагальнити способи та способи оцінки кожного виду прав інтелектуальної власності, що сприяє глибокому розумінню сутності всіх видів інтелектуальних активів, а також дозволяє створити логічну оцінку. теорія та методологія інтелектуальної власності, яка пояснює, які активи слід ідентифікувати та вимірювати, щоб адекватно оцінити можливості компанії в процесі використання прав інтелектуальної власності для забезпечення сталого зростання прибутку [14-30].

Питання визначення та оцінки майнових прав на об’єкти інтелектуальної власності та їх обліку є практично новими для вітчизняної економічної науки, оскільки більшість інтелектуальних ресурсів не враховуються в облікових активах підприємства та організації, а тому не є об'єктом обліку і знаходяться за його межами.

Враховуючи зарубіжний досвід, створення єдиної термінології та класифікації вартості, питання вдосконалення та стандартизації з точки зору розширення способів і видів права власності на об’єкти інтелектуальної власності, що сприяють комерціалізації права власності на об’єкти інтелектуальної власності; мати значення [31-38].

Методи оцінки прав інтелектуальної власності, які потребують теоретико-методологічного узагальнення, в межах їх предметних характеристик, а також визначення більшості задіяних у виробництві інтелектуальних ресурсів сприяють підвищенню якості продукції, технологічному оновленню та інноваційному розвитку. напрямком екон. процеси [39].

Проблема використання інтелектуальної власності на підприємстві пов’язана із залученням інвестицій, які в традиційній фінансовій звітності представлені у вартісному виразі і не розглядаються в аспекті основних

факторів формування прибутку. Чинні стандарти оцінки потребують їх перегляду та доповнення новими, щоб максимально зменшити принципові протиріччя між традиційною методологією бухгалтерського обліку та оцінкою вартості прав інтелектуальної власності з урахуванням особливостей розвитку інформаційної сфери. та інтелектуальна економіка. .

Слід зазначити, що методи оцінки розроблені з метою глибшого розуміння сутності всіх типів інтелектуальних активів, а також для створення логічної теорії, яка пояснює, як визначити та оцінити такі активи для адекватної оцінки. Підприємство може використовувати майнові права на об'єкти інтелектуальної власності з метою забезпечення стабільно зростаючого прибутку. Вірогідність і суб'єктивність у такій оцінці чітко проглядаються, що потребує застосування більш досконалого методичного інструменту при розрахунку вартості майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Процес визначення дійсної вартості об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів за період, прийнятий згідно з положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в Україні, є дуже складним процесом і визначається рядом факторів. Кожен вид нематеріального інтелектуального продукту має свій зміст і форму, що дуже ускладнює визначення предмета оцінки.

Оцінка прав інтелектуальної власності – це процес визначення їх вартості, який передбачає такі етапи:

1) визначити мету і завдання оцінювання;

2) створення плану та програми оцінювання;

3) збір та аналіз даних, обмежених їх відсутністю;

4) узагальнення;

5) складання протоколу.

Оцінка прав інтелектуальної власності здійснюється за принципами корисності, попиту та пропозиції, заміщення, очікування, граничної продуктивності інвестицій та найкращого використання.

Проблема оцінки прав інтелектуальної власності існує не лише в Україні, а й у країнах з розвинутими ринковими відносинами. Цінується інтелектуальний капітал, створений завдяки правам інтелектуальної власності. Вона ускладнюється тим, що розвинений інтелектуальний капітал за своєю економічною сутністю не входить до традиційних активів підприємства і має свої особливості.

Проблема визначення та оцінки майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності та їх обліку є практично новою для вітчизняної економічної науки, оскільки більшість інтелектуальних ресурсів не входять до облікових активів організації, а тому не є об'єктом бухгалтерський облік [36].].

На думку Ксенії Ковтуненко та Любові Шацкової, традиційні методи бухгалтерського обліку в Україні [37, с. 272] дає змогу оцінити близько 15-20% реальної вартості інтелектуальних ресурсів підприємства, оскільки лише частина інтелектуальної власності визначається, тобто вимірюється та враховується в бухгалтерському обліку, а більшість з них залишатися назовні. до його компетенції (права на інформаційні ресурси, програмні засоби, ділову репутацію підприємства, незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи, право на працю, використання економічних та інших переваг тощо).

Більшість інтелектуальних ресурсів сприяє постійній оптимізації виробництва, підвищенню якості продукції, технологічним інноваціям, інноваційному спрямуванню економічних процесів. Накопичення та використання інтелектуальної власності на підприємстві пов'язане зі значними інвестиціями, які відображаються у традиційній фінансовій звітності за вартісним принципом і не розглядаються в аспекті основних факторів формування прибутку. Отже, перегляд існуючих стандартів та доповнення їх новими дозволяє мінімізувати принципові протиріччя між традиційною методологією бухгалтерського обліку та оцінкою прав інтелектуальної власності та врахувати особливості розвитку інформації та інтелектуальної власності. економіка, яка має велике значення для процесу створення та комерціалізації прав інтелектуальної власності.

Постановою Кабінету Міністрів України у 2007 р. затверджено Національний стандарт № 4 «Оцінка прав інтелектуальної власності» [38] (далі – Національний стандарт 4), обов'язковий до застосування суб'єктами оціночна робота під час аудиту. - оцінка прав на об'єкти інтелектуальної власності, а також особами, які відповідно до закону розглядають звіти про оцінку.

Таким чином, економічна сутність об'єкта дослідження у бухгалтерському обліку та аналізі полягає в розумінні його впливу на фінансові результати підприємства та прийнятті обґрунтованих управлінських рішень щодо його оптимального використання.

1.2. Анотований огляд вітчизняного законодавства та періодичної літератури з обліку та аналізу прав інтелектуальної власності

Інтелектуальна власність є важливою складовою сучасної економіки, оскільки вона забезпечує правовий захист інновацій, творчих розробок і брендів. Вітчизняне законодавство та періодична література відіграють ключову роль у формуванні й розвитку системи обліку та аналізу прав інтелектуальної власності в Україні. У цьому есе здійснюється огляд основних законодавчих актів та літературних джерел, які висвітлюють дану тематику.

Детальний аналіз законодавчої бази та практичної ситуації, що регулює облік та оподаткування об'єктів інтелектуальної власності, виявив відсутність єдиного підходу до ідентифікації та звітності таких об'єктів. Зокрема, залежно від документального оформлення, мети використання та тривалості результати інтелектуальної праці можуть бути відображені у складі необоротних активів або витрат періоду. Методичні засади бухгалтерського обліку об'єктів інтелектуальної власності регулюються відповідними положеннями бухгалтерського обліку. Більшість об'єктів права інтелектуальної власності – це нематеріальні активи, про які йдеться в П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [16], МСБО 38 «Нематеріальні активи» [10], Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку нематеріальних активів [8] . та відповідні рекомендації

для державних підприємств [9]. Порівнюючи національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку нематеріальних активів, слід зазначити, що 38-IAS містить розгорнуті та детальні умови щодо визнання пов’язаних об’єктів та їх відображення в обліку та звітності. Визначення нематеріальних активів однакове в національних і міжнародних стандартах. Водночас уточнюючий момент, наведений у методичних пропозиціях з бухгалтерського обліку нематеріальних активів [8], викликає плутанину у визначенні строку використання нематеріальних активів. Згідно з цим документом нематеріальні активи можуть мати термін корисного використання менше одного року, що автоматично робить їх оборотними. Проте стандартами бухгалтерського обліку, Податковим кодексом України та іншими законами чітко визначено класифікацію необоротних активів зі строком корисного використання більше одного року.

Інструкція про застосування плану бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій містить чітке формулювання, а саме: «До нематеріальних активів належать немонетарні активи, які не мають матеріальної форми. повинні бути визначені та збережені підприємством з метою використання для виробничих, торгових, адміністративних потреб або для надання в оренду іншим особам на строк більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує 1 рік)» [5] . Загалом, порівнюючи положення П(С)БО 8 [16] та Методичних рекомендацій з обліку нематеріальних активів [8], слід зазначити, що в останньому П(С)БО 8 включено всі пункти та додаткову інформацію [10].

Крім того, критерії визнання об’єкта нематеріальним активом у методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку нематеріальних активів [8] прописані чіткіше, ніж у П(С)БО 8:

- існує можливість отримання майбутніх економічних вигод, пов'язаних з його використанням;

- його вартість може бути достовірно визначена;

- компанія контролює його.

У деяких випадках наявність контролю з боку підприємства є визначальним фактором для вирахування певних витрат на нематеріальні активи. Зокрема, йдеться про знання та навички, набуті працівниками компанії, які приносять економічну вигоду компанії, витрати на їх придбання також можуть бути розраховані, але компанія не може їх контролювати, оскільки працівники компанії є її власністю [17] . Підприємство має створити сприятливі умови для утримання висококваліфікованого персоналу, який у майбутньому принесе йому економічну вигоду (прибуток). Така ж позиція наведена в МСБО 38 [10]. Водночас слід зазначити, що нематеріальні активи чітко формалізовані шляхом поділу на шість груп, які затверджені П(С)БО 8 та відтворені в Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку нематеріальних активів [8]. Натомість у МСФЗ 38 відсутня класифікація нематеріальних активів за групами, що дає власникам і керівникам підприємств більше свободи розподіляти їх на групи та відповідно систематизувати. Така закономірність національних стандартів бухгалтерського обліку пояснюється тісним зв'язком з податковим обліком, який визначає склад доходів і витрат для розрахунку податкової бази. Зокрема, Податковим кодексом України [13] передбачено поділ нематеріальних активів на шість однотипних груп із встановленням мінімально допустимого строку їх використання для нарахування податкової амортизації. В Україні взаємозв’язок податкового та бухгалтерського законодавства також підтверджується можливістю використання періодів використання нематеріальних активів та основних засобів, визначених Податковим кодексом, при нарахуванні амортизації цих активів у бухгалтерському обліку. Отже, під нематеріальними активами ми розуміємо немонетарні активи, які не мають матеріальної форми та ідентифікуються за умови одночасного виконання вимог щодо визнання: ймовірності отримання майбутніх економічних вигод, пов’язаних з їх використанням; вартість може бути достовірно визначена; підприємство здійснює контроль.

Проте існує проблема віднесення витрат, пов’язаних зі створенням об’єкта інтелектуальної власності, до нематеріальних активів, періодичних

витрат та первісної вартості основних засобів. Серед таких об’єктів програмне забезпечення та інформаційно-комунікаційні продукти, які активно розробляються підприємствами самостійно або закуповуються у розробників в умовах Індустрії 4.0. На момент продажу виникає питання щодо вартості встановлених на комп'ютерну техніку операційних систем (так званих комп'ютерних версій) або програмного забезпечення для роботи програмно-керованого обладнання - продукти такого типу роблять програму основним інструментом, без якого вона не працює, тобто не виконує своїх функцій. Цієї думки дотримується багато експертів [12; 7; 11; 19]. Ми погоджуємося з такою позицією, яка є результатом тлумачення основних засобів згідно з П(С)БО 7 «Основні засоби» [15]. У разі придбання виключних прав власності на програмне забезпечення понесені витрати є нематеріальним активом (з урахуванням вимог щодо визнання) і амортизуються. З іншого боку, право підприємства на використання програмного продукту протягом певного часу з відповідною платою за користування є елементом поточних витрат підприємства. Наприклад, бухгалтерія, антивірусне програмне забезпечення, пакет Microsoft Office тощо. У разі внесення передоплати за річне користування програмним продуктом згідно з умовами договору, передбаченого графою П(С)БО 16 «Витрати» [14]. Цієї думки дотримується і В. Онищенко [12]. Водночас експерти мають іншу думку [7; 11; 19]: такі виплати слід ідентифікувати як нематеріальні активи, оскільки, згідно з МСБО 38 [10], у цьому випадку умовою ідентифікації активу є те, що він «...виникає з договірних або інших юридичних прав, їх господарської одиниці». або інші права та зобов'язання Насправді вимога щодо ідентифікації нематеріального активу встановлюється в МСБО 38, щоб відокремити його від гудвілу, який неможливо ідентифікувати та відокремити від підприємства передбачено МСБО 38.

У цьому випадку компанія не контролює додаткові програмні продукти, оскільки має право лише їх використовувати. Тому, на мою думку, плата за використання програмних продуктів, передбачена умовами ліцензійного

договору, є витратами, а не нематеріальним активом. Цей метод базується на використанні принципу змістовності, а не форми, і дозволяє підприємству швидше повернути кошти, сплачені за використання зазначених програмних продуктів, що впливає на ефективність його роботи та забезпечує ліквідність.

Розробка об'єктів інтелектуальної власності, в тому числі і програмних продуктів, потребує здійснення попередніх робіт, що здійснюються на етапі дослідження. Відповідно до П(С)БО 8 [16], МСБО 38 [10], витрати підприємства на створення нематеріального активу на етапі дослідження (діяльність, спрямована на отримання нових знань; пошук, оцінка та остаточний вибір застосування результатів дослідження; пошук альтернатив; формулювання, розробка, оцінка та остаточний вибір можливих альтернатив тощо) є витратами періоду, які не формують первісну вартість (собівартість) нематеріального активу. До первісної вартості (собівартості) останнього включаються лише витрати, безпосередньо понесені на етапі його розробки. Як відомо, перш ніж приступити до розробки об'єкта права інтелектуальної власності, здійснюються дослідження. Навіть якщо за результатами дослідження отримано позитивний результат та прийнято рішення перейти до другого етапу – розробки, витрати етапу дослідження все одно не формуватимуть первісну вартість створеного в результаті нематеріального активу. Такий підхід дозволяє швидше відшкодувати витрати на дослідження, не розподіляючи їх шляхом нарахування амортизації. Водночас, відповідно до теорії інвестування, це є передінвестиційні витрати на проєкт. У даному випадку сума інвестиційних витрат та первісна вартість отриманого в результаті об'єкту (нематеріального активу), що підлягатиме в подальшому амортизації, відрізнятимуться. Тому необхідним є застосування єдиного підходу для визначення первісної вартості об'єкта права інтелектуальної власності, що дозволить підвищити моніторинг подальших витрат на його створення з використанням системи рахунків бухгалтерського обліку.

Отже, законодавча база та періодична література в Україні забезпечують фундамент для ефективного обліку та аналізу прав інтелектуальної власності.

Законодавчі акти встановлюють правові рамки для захисту ІВ, тоді як науково-практичні журнали і збірники наукових праць сприяють поширенню знань та обміну досвідом серед фахівців. Важливість ІВ для економічного розвитку підкреслює необхідність постійного вдосконалення законодавства та проведення глибоких наукових досліджень у цій галузі.

1.3. Міжнародні стандарти фінансової звітності та Міжнародні стандарти аудиту, що регулюють облік і аналіз операцій з правами інтелектуальної власності

Інтелектуальна власність відіграє ключову роль у сучасній економіці, забезпечуючи правовий захист інновацій та сприяючи економічному зростанню. В умовах глобалізації важливим стає застосування уніфікованих підходів до обліку та аудиту операцій з правами інтелектуальної власності. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) та Міжнародні стандарти аудиту (МСА) забезпечують такі підходи, сприяючи прозорості та порівнянності фінансової інформації [30].

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ)

1. МСФЗ 38 "Нематеріальні активи". МСФЗ 38 регулює облік нематеріальних активів, до яких належать і права ІВ. Цей стандарт визначає критерії визнання, оцінки та амортизації нематеріальних активів. Для того щоб актив був визнаний як нематеріальний, він повинен відповідати двом основним критеріям: бути ідентифікованим та контрольованим підприємством, а також приносити економічні вигоди в майбутньому.

- Нематеріальні активи визнаються за первісною вартістю, яка включає всі витрати, пов'язані з їх придбанням або створенням. Подальша оцінка може здійснюватися за моделлю собівартості або переоцінки.
- Нематеріальні активи підлягають амортизації протягом їх корисного строку служби. Строк амортизації визначається на основі найкращих

оцінок щодо періоду, протягом якого очікується отримання економічних вигод від використання активу.

2. МСФЗ 3 "Об'єднання бізнесу" регулює облік об'єднань бізнесу, де часто зустрічаються операції з ІВ, такі як придбання патентів, торговельних марок і авторських прав. Цей стандарт вимагає ідентифікації та оцінки всіх придбаних активів та зобов'язань, включаючи нематеріальні активи, за справедливою вартістю на дату придбання.

Міжнародні стандарти аудиту (МСА) [34]

1. МСА 540 "Аудит облікових оцінок та пов'язаних з ними розкриттів" стосується аудиту облікових оцінок, включаючи оцінку вартості нематеріальних активів, таких як права ІВ. Аудитор повинен оцінити методологію та припущення, використані для визначення вартості активів, і перевірити, чи відповідають вони вимогам МСФЗ.

- Аудитори повинні ідентифікувати та оцінити ризики суттєвих викривлень, пов'язаних з обліковими оцінками нематеріальних активів, і визначити відповідні процедури аудиту.

- Аудитори повинні перевірити обґрунтованість припущень, використаних керівництвом для оцінки вартості нематеріальних активів, включаючи врахування ринкових умов та інших зовнішніх факторів.

2. МСА 315 "Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень за допомогою розуміння суб'єкта господарювання та його середовища" підкреслює важливість розуміння бізнесу та його середовища для ідентифікації ризиків, пов'язаних з обліком інтелектуальної власності. Це включає оцінку внутрішніх контролів, які стосуються процесів обліку та управління інтелектуальної власності [35].

Таким чином, міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту забезпечують комплексний підхід до обліку та аналізу операцій з правами інтелектуальної власності. МСФЗ 38 та МСФЗ 3 надають керівні принципи для визнання, оцінки та амортизації нематеріальних активів, тоді як МСА 540 та МСА 315 забезпечують методологію для оцінки ризиків і перевірки облікових

оцінок. Застосування цих стандартів сприяє підвищенню прозорості, порівнянності та надійності фінансової інформації, що є критично важливим для ефективного управління інтелектуальною власністю в глобальній економіці.

1.4. Динаміка розвитку прав інтелектуальної власності в галузі сільського господарства та місце ПрАТ “Зернопродукт МХП” в ній

Сільське господарство, як одна з найстаріших галузей людської діяльності, продовжує еволюціонувати завдяки інноваціям та науково-технічному прогресу. Інтелектуальна власність (ІВ) в сільському господарстві відіграє важливу роль у захисті нових сортів рослин, агротехнічних винаходів, а також біотехнологічних розробок. Цей есе досліджує динаміку розвитку прав ІВ в сільському господарстві, зокрема, в контексті глобальних змін і викликів.

Інтелектуальна власність є одним із найцінніших активів будь-якого підприємства, тому належне управління інтелектуальною власністю сприяє вдосконаленню всього процесу управління підприємством, що гарантує максимальний прибуток при мінімальних витратах. Інновації можуть забезпечити монополістичні переваги над конкурентами.

Вся система виробництва інноваційної продукції базується на наявності портфеля об'єктів інтелектуальної власності. Формування переліку закладів передбачає аналіз та відбір власних розробок та отримання конкурентоспроможних розробок, створених іншими установами. Зміст портфоліо має відповідати напряму діяльності компанії та забезпечувати конкурентні переваги на відповідному товарному ринку. Створений підприємством портфель об'єктів інтелектуальної власності складається з різноманітних об'єктів, кожен з яких має свої особливості.

Юридичне визначення терміну «інтелектуальна власність» було встановлено Стокгольмською конвенцією 1967 р., якою була заснована

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ). З 1970 р. Україна є повноправним членом [23].

відповідно до статті. 420 ЦК України об’єктами права інтелектуальної власності є твори літератури та мистецтва; комп'ютерні програми; створення даних (баз даних); впровадження; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографію) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торгові марки (марки товарів і послуг), географічні зазначення; комерційна таємниця [22].

Як видно з переліку, чітко визначеної кількості чи категорій об’єктів інтелектуальної власності немає. Це пов'язано з тим, що процес розвитку науки, техніки і мистецтва не може бути постійним, тому коло об'єктів, що входять у визначення «інтелектуальна власність», постійно розширюється. Різні види об’єктів інтелектуальної власності об’єднує лише те, що всі вони належать до результатів творчої діяльності людини.

За правовими інститутами об'єкти інтелектуальної власності поділяються на дві групи: об'єкти авторського права і суміжних прав і об'єкти промислової власності.

Об'єкти авторського права і суміжних прав переважно використовуються для естетичних потреб людини, тоді як об'єкти промислової власності найбільш затребувані в промисловості, виробництві та торгівлі.

Права на об'єкти промислової власності охороняються державою і підтверджуються офіційними охоронними документами, зокрема патентами, свідоцтвами та авторськими свідоцтвами. Таким чином, наявність патенту або свідоцтва надає власнику патенту монопольні права на використання його промислової власності, і це практично єдиний вид монополії, який заохочується і захищається державою.

Історично склалося, що права інтелектуальної власності в сільському господарстві не були чітко врегульовані. Основна увага була зосереджена на

природному обміні знаннями та традиціями землеробства. Однак на початку 20-го століття, коли технологічний прогрес і комерціалізація почали впливати на сільське господарство, виникла потреба у формалізації прав на інновації.

Поворотним моментом стало прийняття міжнародних угод, таких як Конвенція 1961 року про охорону нових сортів рослин (UPOV), яка визначила правову охорону нових сортів рослин. Це сприяло стимулюванню селекційної діяльності та розвитку сільськогосподарських досліджень.

Сучасне сільське господарство значною мірою покладається на біотехнології, які дозволяють створювати генетично модифіковані організми (ГМО) для підвищення врожайності та стійкості до хвороб. Права інтелектуальної власності на такі розробки захищені патентами, які стимулюють інвестиції в дослідження та розробки.

Використання цифрових технологій у сільському господарстві, таких як Інтернет речей (IoT), великі дані та штучний інтелект, створює нові виклики та можливості для захисту інтелектуальної власності. Програмне забезпечення, алгоритми та дані, що використовуються для управління сільськогосподарськими процесами, також потребують правового захисту.

Інтенсивний розвиток біотехнології породжує етичні та правові питання щодо патентування живих організмів, доступу до генетичних ресурсів та їх використання. Необхідно знайти баланс між заохоченням інновацій і захистом біорізноманіття та прав фермерів.

Зараз Україна перебуває в ситуації, коли експорт сільськогосподарської продукції зростає, а експорт промислової продукції скорочується. Основною причиною такої диспропорції у зовнішній торгівлі є домінування сировинного експорту, зокрема більше третини припадає на продукцію металургійного комплексу, майже 20% – сільськогосподарської та харчової промисловості, 15% – на продукцію з низька частка мінеральних продуктів з високою доданою вартістю (продукція машинобудування 20% Це не робить багато зерна [24].

Виправлення такого співвідношення експорту товарів можливо лише за умови реалізації державної інноваційної політики, спрямованої на

стимулювання інноваційних процесів в економічному просторі та створення сприятливого клімату у сфері співпраці науки і виробництва.

Системоутворюючим фактором інноваційної економіки є інноваційний ринок, який не може існувати без конкуренції між суб'єктами ринку. Стимулом для створення такої конкуренції можуть бути державні преференції щодо створення та впровадження інновацій, таких як пільгові кредити та податкові пільги. Спрямування виробників на виробництво наукомісткої продукції дозволяє оновити засоби виробництва, створити нові робочі місця, збільшити виробництво інноваційної продукції та змінити вектор експорту сировини на продукцію з високою доданою вартістю.

Результатом інтелектуальної діяльності фізичної особи є інтелектуальний продукт, який у контексті економічних відносин кваліфікується як інтелектуальна власність. Рівень інноваційності економіки прямо пропорційний рівню розвитку інституту інтелектуальної власності, тому інноваційний підйом економіки неможливий без використання об’єктів права інтелектуальної власності.

ПрАТ “Зернопродукт МХП” є провідним аграрним підприємством України, яке активно впроваджує інноваційні технології у виробничі процеси. Компанія інвестує у наукові дослідження та розробку нових сортів рослин, агротехнічних методів та біотехнологій. Компанія активно захищає свої інновації через патентування нових розробок та реєстрацію торговельних марок, що забезпечує правовий захист інноваційних рішень і сприяє їх комерційному використанню [34]. ПрАТ “Зернопродукт МХП” співпрацює з провідними науковими установами України та міжнародними партнерами у сфері аграрних досліджень і це дозволяє компанії бути на передовій лінії інновацій та впроваджувати новітні розробки у виробництво. Компанія приділяє значну увагу стійкому розвитку та екологічній відповідальності. Використання біотехнологій та розробка стійких до кліматичних змін сортів рослин є частиною стратегії компанії щодо зменшення екологічного впливу та підвищення ефективності виробництва.

Таким чином, динаміка розвитку прав інтелектуальної власності в галузі сільського господарства відображає загальні тенденції технічного прогресу та глобалізації. Інновації в біотехнологіях, цифровізації та стійкому розвитку сільського господарства створюють нові можливості для підвищення ефективності та продуктивності галузі. Водночас, це викликає необхідність вирішення етичних і правових питань, забезпечення гармонізації міжнародного законодавства та захисту прав фермерів. Правильне управління ІВ сприятиме подальшому розвитку сільського господарства і забезпеченню продовольчої безпеки в умовах глобальних викликів. ПрАТ “Зернопродукт МХП” активно долучається до цього процесу, інвестуючи в інновації та забезпечуючи правовий захист своїх розробок. Впровадження нових технологій, співпраця з науковими установами та фокус на стійкий розвиток дозволяють компанії залишатися лідером у галузі та сприяти подальшому розвитку сільського господарства в Україні та світі.

Висновки до розділу 1

Права інтелектуальної власності є нематеріальними активами, які надають власникам виключні права на використання інновацій, технологій, творів мистецтва, літератури та інших результатів інтелектуальної діяльності. Як об'єкт бухгалтерського обліку, ІВ відображає економічну цінність, яка забезпечує отримання майбутніх економічних вигод. Розуміння економічної сутності інтелектуальної власності є ключовим для правильного обліку та аналізу цих активів у фінансовій звітності.

Вітчизняне законодавство забезпечує правову основу для обліку та захисту прав інтелектуальної власності. Періодична література висвітлює практичні аспекти застосування цих законів, аналізує судову практику та надає рекомендації для правовласників і бухгалтерів.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) та Міжнародні стандарти аудиту (МСА) забезпечують уніфікований підхід до обліку та аналізу

операцій з правами інтелектуальної власності. МСФЗ 38 "Нематеріальні активи" визначає правила визнання, оцінки та амортизації нематеріальних активів, до яких належать права інтелектуальної власності. МСА 540 "Аудит облікових оцінок та пов'язаних з ними розкриттів" та МСА 315 "Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень за допомогою розуміння суб'єкта господарювання та його середовища" забезпечують методологію аудиту облікових оцінок прав інтелектуальної власності.

Сільське господарство активно впроваджує інновації, що потребують захисту прав інтелектуальної власності. Розвиток біотехнологій, генетично модифікованих організмів та цифрових технологій значно змінює аграрний сектор. ПрАТ “Зернопродукт МХП” є провідним гравцем на ринку, активно інвестуючи в інновації та захист прав інтелектуальної власності. Компанія співпрацює з науковими установами та впроваджує новітні розробки, забезпечуючи стійкий розвиток та високу ефективність виробництва.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАТ "ЗЕРНОПРОДУКТ МХП"

2.1. Економічно-організаційна характеристика ПрАТ "Зернопродукт МХП" та організація бухгалтерського обліку на ньому

Компанія ПрАТ «Зернопродукт МХП» зареєстрована 07.09.2007 за юридичною адресою Україна, 08800, Київська область, Обухівський район, місто Миронівка, вул. Елеваторна, будинок 1. Керівником організації є Косюк Юрій Анатолійович. Розмір статутного капіталу складає 31 715 200 грн.. В додатку А представлена схема управління на підприємстві [25, 26].

Компанія ПрАТ «Зернопродукт МХП» з основною діяльністю в вирощуванні зернових культур, бобових культур і насіння олійних культур, а також розведенням свиней і свійської птиці. Вона також спеціалізується в оптовій торгівлі зерном, тютюном, насінням і кормами для тварин, а також фармацевтичними товарами, також займається орендою сільськогосподарської, будівельної і офісної техніки, а також надає послуги агентств працевлаштування [25].

Уповноваженими особами є: Доброгорський Сергій Леонідович та Прокопчук Володимир Олександрович. Розмір статутного капіталу становить 31715200,00 грн. Організаційно-правова форма - акціонерне товариство, яке відноситься до недержавної власності.

Видами діяльності ПрАТ «Зернопродукт МХП» є:

Основний:

01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур

Інші:

01.19 Вирощування інших однорічних і дворічних культур

01.12 Вирощування рису

01.13 Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів.

Підприємство має свої відокремлені підрозділи [25]:

1. ФІЛІЯ ПрАТ «ЗЕРНОПРОДУКТ МХП» «ПЕРСПЕКТИВА» Код ЄДРПОУ ВП: 34970166, Місцезнаходження ВП: Україна, Івано-Франківська обл., Городенківський р-н, місто Городенка, ВУЛИЦЯ ВИННИЧЕНКА;
2. ФІЛІЯ «РІДНИЙ КРАЙ» ПРАТ «ЗЕРНОПРОДУКТ МХП» Код ЄДРПОУ ВП: 37113373, Місцезнаходження ВП: Україна, Хмельницька обл., Хмельницький р-н, село Новоставці, вул.Шуляка Василя.
3. ФІЛІЯ ПРАТ «ЗЕРНОПРОДУКТ МХП» «ЯМПІЛЬСЬКИЙ ЕЛЕВАТОР» Код ЄДРПОУ ВП: 38164240, Місцезнаходження ВП: Україна, Хмельницька обл., Білогірський р-н, селище міського типу Ямпіль, ВУЛИЦЯ ПРИВОКЗАЛЬНА.
4. ТОВ «ЗЕРНОПРОДУКТ». Код ЄДРПОУ: 32547211. Місцезнаходження: Україна, Київська обл., Миронівський р-н, місто Миронівка, ВУЛИЦЯ ЕЛЕВАТОРНА.

У компанії ПрАТ «ЗЕРНОПРОДУКТ МХП» зареєстровано 110 ліцензій.

За даними з податкових реєстрів України компанія ПрАТ «ЗЕРНОПРОДУКТ МХП» перебуває на обліку в органах доходів та зборів, зафіксовано що по реєстру «Дізнайся більше про свого бізнес-партнера» на 09.06.2022 не має податкового боргу, Дійсне свідоцтво ПДВ в реєстрі платників ПДВ і Відсутня реєстрація в Реєстрі неприбуткових установ та організацій.

Дійсне свідоцтво ПДВ - індивідуальний податковий номер: 325472110154. Дата реєстрації: 04.10.2004

Анульоване свідоцтво ПДВ - Індивідуальний податковий номер (анульовано): 325472110154. Дата анулювання реєстрації платника ПДВ: 01.01.2021. Причина анулювання: втрата чинності спеціального режиму

оподаткування ПДВ. Підстава анулювання: Анульовано за рішенням контролюючого органу.

ПрАТ «ЗЕРНОПРОДУКТ МХП» не має податкового боргу.

Місцезнаходження реєстраційної справи - Миронівська районна державна адміністрація Київської області.

Поєднання різних видів робіт, таких як оптова торгівля, виробництво та будівництво, свідчить про стратегічний і комплексний підхід компанії до успіху в різних сферах бізнесу.

Відповідно до різноманітності облікових методів і політики підприємств можливі різні варіанти класифікації витрат і поділу їх на прямі і непрямі, пов'язані з конкретним продуктом або об'єктом калькуляції і не пов'язані. Наприклад, витрати на паливо та енергію можна вважати прямими чи непрямими витратами залежно від того, як вони вимірюються та як вони пов’язані з виробництвом. Також методи амортизації основних засобів, стандарти бухгалтерського обліку, національні чи міжнародні, можуть впливати на визначення витрат та їх розподіл [25].

Організація бухгалтерського обліку є головним завданням для нового підприємства. Це важливо не тільки для прийняття ефективних управлінських рішень, а й впливає на розрахунок різних податків і зобов'язань перед державою. Одним із основних елементів організації бухгалтерського обліку на підприємстві є створення облікової політики [26].

На керівника підприємства покладається велика відповідальність за створення всіх необхідних умов для належного ведення бухгалтерського обліку, передбачених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Для цього необхідно створити облікову політику підприємства, яка визначатиме основи стандартизації бухгалтерського обліку та фінансової звітності [27].

Одним із ключових аспектів формування облікової політики є вибір між національними стандартами бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Це важливе рішення,

і воно повинно бути відображене в розпорядчому документі про облікову політику підприємства, де визначено, за якими стандартами ведеться облік і звітність [28].

Облікова політика підприємства представляє собою сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються для підготовки та представлення фінансової звітності [29]. Зазвичай ці принципи, методи і процедури документуються у розпорядчому документі, який може мати назву "Наказ про облікову політику".

У міжнародній практиці ця інформація може бути розкрита у примітках до фінансової звітності. Облікова політика включає в себе опис принципів оцінки статей звітності і методів обліку для різних елементів фінансової звітності підприємства [30].

Якщо підприємство використовує національні стандарти бухгалтерського обліку, то ключовим для нього є національний стандарт НП(С)БО 16 "Витрати" [31]. У разі використання міжнародних стандартів фінансової звітності, не існує окремого стандарту, тому слід дотримуватися загальних положень Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Можна відзначити, що 2022 рік був досить складним для ПрАТ «Зернопродукт МХП», як свідчать економічні показники, які розглядаються в контексті трьох років - з 2020 по 2022 рік (таб.2.1).

Таблиця 2.1

Основні економічні показники діяльності ПрАТ «Зернопродукт МХП» за 2020 - 2022 рр.

№ п/п	Показники	Одиниці виміру	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення показників 2022/2020
1	Чистий дохід від реалізації продукції	тис. грн	4,300,428	5,960,985	7,940,755	+3,640,327 | +45.8%

2	Собівартість випущеної продукції	тис. грн	3,843,803	3,820,506	5,602,582	+1,758,779 | +31.4%
3	Середня чисельність персоналу	чол	8,000	16,000	20,000	+12,000 | +60%
4	Середньорічна вартість необоротних активів	тис. грн	10,534,000	12,018,000	13,222,000	+2,688,000 | +20.3%
5	Фондовіддача	грн/грн	0.42	0.46	0.49	+0.070 | +14.28%
6	Рентабельність активів	%	0.12	0.11	0.10	-0.02 | -20%
7	Рентабельність діяльності	%	0.28	1.97	0.024	-0.256 | -1066%

За даними таблиці, за період з 2020 по 2022 роки підприємство зафіксувало значне зростання чистого доходу від реалізації продукції (на 45,8%), що пов'язано з підвищенням цін на продукцію та збільшенням обсягів продажів.

Проте компанія також відзначила зростання собівартості виробленої продукції (на 31,4%), що призвело до зниження операційної рентабельності з 28% у 2020 році до 2,4% у 2022 році. Зростання собівартості продукції може бути пов'язане з підвищенням цін на сировину і матеріали, а також збільшенням витрат на оплату праці. Збільшення кількості працівників на 60% також призвело до зростання витрат на оплату праці.

Збільшення середньорічної вартості необоротних активів на 20,3 відсотка може бути пов'язане зі збільшенням виробничих потужностей підприємства та

придбанням нового обладнання. Збільшення рентабельності інвестицій з 0,42 грн/грн у 2020 році до 0,49 грн у 2022 році свідчить про ефективне використання необоротних активів.

Для підвищення рентабельності підприємства необхідно вжити заходів щодо зниження витрат сировини і матеріалів, а також витрат на оплату праці [32]. Крім того, компанія може спробувати підвищити ціну на продукцію, щоб компенсувати зростання витрат.

Фінансово-економічний аналіз АТ «Зернопродукт МНП» за останні три роки (2020-2022) вимагає аналізу фінансових звітів, таких як баланс та звіт про фінансові результати. Почнемо дослідження з аналізу зміни поточних операційних витрат (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз поточних операційних витрат ПрАТ «Зернопродукт МХП»
за 2020-2022 рр. (тис.грн.)

№	Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення 2020/2021 (%)	Відхилення 2021/2022 (%)
1	Матеріальні затрати	2,587,731	3,194,813	5,659,200	+23.5%	+43.5%
2	Витрати на оплату праці	476,803	493,730	620,339	+3.6%	+20.4%
3	Відрахування на соціальні заходи	97,835	101,324	125,699	+3.6%	+19.4%
4	Амортизація	370,973	333,619	323,053	-10.1%	-3.3%
5	Інші операційні витрати	1,056,291	1,466,255	1,964,019	+38.8%	+25.3%

6	Разом	4,583,633	5,589,741	8,692,310	+22.0%	+35.7%

Згідно з таблицею, в період з 2020 по 2022 роки на підприємстві зафіксовано значне зростання собівартості продукції, що призвело до зростання собівартості виробленої продукції та зниження рентабельності діяльності.

Найбільше зростання витрат зафіксовано за матеріальними витратами (на 43,5%). Це може бути пов'язано як з підвищенням цін на сировину і матеріали, так і з розширенням виробничих потужностей підприємства і зростанням обсягів виробництва. Підвищення продуктивності праці (на 20,4 відсотка) також призвело до зростання собівартості продукції. Це може бути пов'язано з підвищенням заробітної плати співробітників, а також збільшенням чисельності персоналу.

Асигнування на соціальні заходи також зросли, але не так суттєво, як інші статті видатків. Це пояснюється тим, що розмір відрахувань на соціальні заходи визначається законом і не залежить від економічної ситуації.

Амортизація зменшилася на 10,1% у 2021 році та на 3,3% у 2022 році. Це може бути пов’язано зі старінням сучасного обладнання з меншим терміном служби.

Організація бухгалтерського обліку важлива для забезпечення ефективного управління та відповідності законодавству. Керівництво компанії має велику відповідальність забезпечити належні умови для проведення бухгалтерського обліку відповідно до закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні". Сформування облікової політики є ключовим етапом у цьому процесі, оскільки вона визначає базу для бухгалтерської стандартизації та складання фінансової звітності.

Облікова політика повинна враховувати різноманітність облікових методів і політик, які можуть використовуватися на підприємстві, а також вибір між національними стандартами бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та

міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Вибір стандартів впливає на звітність та фінансовий аналіз компанії.

У міжнародній практиці інформація про облікову політику може бути розкрита у примітках до фінансової звітності. Облікова політика включає в себе опис принципів оцінки статей звітності і методів обліку для різних елементів фінансової звітності підприємства.

Загалом, економічно-організаційна характеристика ПрАТ "Зернопродукт МХП" свідчить про його впевнене позиціонування на ринку та глибоке розуміння важливості належного управління та бухгалтерського обліку для досягнення успіху.

2.2. Організаційне та методичне забезпечення бухгалтерського обліку прав інтелектуальної власності на ПрАТ “Зернопродукт МХП”

Інноваційний розвиток будь-якого суб’єкта господарювання та країни в цілому на сьогодні є пріоритетним напрямом у сучасній економіці. Найбільшу цінність у розвинутих країнах та успішних компаніях генерують вже не матеріальні ресурси, а нематеріальні активи, які пов’язані з впровадженням новітніх технологій, досвіду, знань і навиків працівників підприємства.

Дослідження показують, що останнім часом дві третини американських компаній стали мислити проактивно і приділяють достатньо багато уваги збору та аналізу нефінансових даних. Підтверджується той факт, що третина всіх прийнятих інвестиційних рішень базується на існуючих нематеріальних активах і ці рішення дозволяють більш точно прогнозувати дохід та дохідність компанії у майбутньому, а отже, і цінність компанії для акціонерів. Врахування в системи вимірювання результатів діяльності ефектів, пов’язаних з нематеріальними активами компанії, дозволяє зробити їх більш дієвими, в результаті чого з’являється можливість створення і більш ефективної системи винагород менеджменту [35].

Проте просто володіння нематеріальними активами не гарантує успішного ведення бізнесу. Підприємствам на сьогодні потрібно вміти вправно керувати всіма компонентами нематеріальних активів, зокрема ідентифікованих підприємством та потенційних для даного суб'єкта господарювання, оскільки на сьогодні це є однією із основних конкурентних переваг сучасного бізнесу. Процес управління нематеріальними активами підприємства – це нова концепція управління, яка передбачає координацію всіх складових нематеріальних активів таким чином, щоб досягти основних стратегічних цілей. Етапи цього процесу на сьогодні ще не до кінця досліджені та визначені. Однак, аналізуючи окремі різні підходи науковців, можна виокремити такі етапи: ідентифікація та визнання компонентів нематеріальних активів, вимірювання або оцінка нематеріальних активів, їх використання та розвиток, складання звітності в частині надання інформації про наявні та потенційні нематеріальні активи.

В дослідженні питання сучасного стану та тенденцій розвитку організаційно-методичного забезпечення обліку операцій з нематеріальними активами варто також проаналізувати існуючі підходи до визначення сутності цих активів, оскільки це впливає на порядок ідентифікації таких активів на підприємстві та окреслення методів щодо їх оцінки, а у підсумку – відображення їх у звітності підприємства.

Легенчук С.Ф. зазначає, що, на відміну від матеріальних активів, нематеріальні активи дуже важко оцінити з точки зору економічної вартості, крім того, їх вартість може змінюватися під впливом зовнішніх факторів, що не повністю враховується чинною системою бухгалтерського обліку. [35] .

У рамках формування та розвитку інструментарію бухгалтерського обліку управління нематеріальними активами підприємства доцільно визначити особливості процесу формування інформації про нематеріальні активи в системі бухгалтерського обліку, порядок оцінки такої інформації. визначення ефективності використання нематеріальних активів на підприємстві, а також аналіз його майнового та фінансового стану. Таким чином, на початковому

етапі необхідно зазначити особливості процесу формування інформації про нематеріальні активи в системі бухгалтерського обліку, зокрема ідентифікацію цих активів для цілей бухгалтерського обліку та особливості їх відображення в бухгалтерському обліку. облікові записи. їх характер обліку та способи придбання, створення пакету вихідних документів, визначення порядку нарахування амортизації, оцінка їх вартості, перевірка зменшення їх корисності, проведення переоцінки, вибуття або списання активів, формування показників фінансову та внутрішню звітність компанії щодо цих активів.

Кінцевим продуктом облікового процесу створення інформації про нематеріальні активи є фінансова звітність та внутрішній (управлінський) звіт підприємства з відповідною деталізацією операцій, які здійснюються на підприємстві з нематеріальними активами.

У свою чергу, обсяг і деталізація звітів, зокрема внутрішніх (управлінських), розмір компанії та галузь, у якій вона працює, про операції з нематеріальними активами. Чим більше підприємство, тим більший обсяг і детальність розкриття інформації про нематеріальні активи. Що стосується галузі, то на звітність у цьому аспекті безпосередньо впливають два чинники, а саме характер бізнес-моделі та особливості конкретних галузей, які визначають готовність компанії розкривати інформацію про нематеріальні активи. Крім того, форма та зміст звітів залежатимуть від користувачів такої інформації.

Необхідність внутрішньої звітності пов’язана насамперед з потребами управління конкретним суб’єктом господарювання та містить детальну інформацію, необхідну для управління підприємством або конкретним активом, що йому належить. Особливість створення таких звітних показників полягає переважно в тому, щоб орієнтуватися на характер та складові нематеріальних активів. Зовнішня звітність більш стандартизована, ніж внутрішня, і містить укрупнені показники нематеріальних активів [35].

Таким чином, надання інформації про нематеріальні активи компанії приносить їй багато переваг, наприклад, в оцінці її майнового та фінансового становища, підвищення її конкурентних переваг тощо. Проте слід зазначити,

що приймаючи рішення про оприлюднення тієї чи іншої інформації про нематеріальні активи, її реквізити, необхідно оцінити ризик надання такої інформації широкому колу користувачів (ризики зниження конкурентоспроможності). перевага, що виникає внаслідок розкриття джерел такої переваги, ризик відповідальності перед зовнішніми зацікавленими сторонами через прогнозну інформацію, яка може не бути підтверджена в майбутньому тощо). А звітна інформація про нематеріальні активи загалом підвищує якість та достовірність такої звітності, довіру до підприємства та його апарату управління, зобов'язання та зацікавленість потенційних інвесторів та аналітиків, знижує рівень зміни курсу акцій та підвищує їх вартість. і ліквідність, що зрештою сприяє прийняттю ефективних управлінських рішень.

Організаційне та методичне забезпечення бухгалтерського обліку прав інтелектуальної власності на ПрАТ "Зернопродукт МХП" є ключовим елементом управління компанією, особливо у сучасній епохі, коли інтелектуальна власність стає все більш цінним активом [33]. Розглянемо організаційні та методичні аспекти цього питання.

Перш за все, важливо розуміти, що права інтелектуальної власності охоплюють широкий спектр активів, включаючи винаходи, товарні знаки, авторські права, патенти, торгові секрети та інші. Однак у контексті ПрАТ "Зернопродукт МХП", яка спеціалізується у вирощуванні зернових та олійних культур, розведенні тварин та оптовій торгівлі, основними формами прав інтелектуальної власності можуть бути товарні знаки (наприклад, бренди), авторські права на програмне забезпечення для управління виробництвом та логістикою, а також патенти на нові сорти зернових або технології вирощування.

Організаційно компанія повинна мати встановлену систему обліку прав інтелектуальної власності, яка включає в себе реєстрацію всіх прав інтелектуальної власності, їхнє відображення в облікових записах та системі звітності. Для цього можуть використовуватися спеціалізовані програмні

засоби, які дозволяють ефективно відслідковувати та управляти прав інтелектуальної власності компанії.

Крім того, важливо мати встановлені процедури забезпечення внутрішньої контролю за використанням та захистом прав інтелектуальної власності. Це може включати в себе проведення навчань для співробітників з питань захисту інтелектуальної власності, використанням конфіденційних угод та політик безпеки даних.

Методичне забезпечення бухгалтерського обліку прав інтелектуальної власності включає в себе розробку і впровадження внутрішніх стандартів та положень щодо обліку та оцінки прав інтелектуальної власності. Це може включати в себе визначення методів оцінки вартості прав інтелектуальної власності, відображення їх у фінансовій звітності та врахування витрат, пов'язаних з їхнім створенням або придбанням.

Крім того, важливо встановити систему внутрішнього аудиту, яка дозволяє періодично перевіряти відповідність обліку прав інтелектуальної власності встановленим стандартам та процедурам. Це допомагає уникнути порушень прав інтелектуальної власності та мінімізувати ризики для компанії.

Отже, організаційне та методичне забезпечення бухгалтерського обліку прав інтелектуальної власності на ПрАТ “Зернопродукт МХП” відіграє важливу роль у забезпеченні успішної діяльності компанії та збереженні її конкурентних переваг на ринку.

2.3. Оподаткування операцій з правами інтелектуальної власності

Здійснення ефективної та безперервної діяльності підприємств базується на використанні об’єктів інтелектуальної власності. Останнім часом можна спостерігати активне впровадження та використання ліцензійних договорів у роботі підприємств, які є суб’єктами дозволу на виключне використання або невиключне право на об’єкт інтелектуальної власності. та включені до предмета договору за взаємною згодою сторін. Отже, порядок відображення

авторської винагороди (роялті) та оподаткування залежить від економічного характеру відносин між суб'єктами внаслідок використання предмета договору та об'єкта права інтелектуальної власності. У практичній діяльності суб'єктів господарювання виникає низка проблемних питань, пов'язаних із правильним визнанням роялті та відображенням їх у складі витрат підприємства за звітний період, а також наявністю різниць. роялті оподатковуються фізичними та юридичними особами, резидентами та нерезидентами. Враховуючи, що операції з нарахування та виплати роялті впливають на визначення фінансового результату до оподаткування, актуальними є особливості виплати та оподаткування роялті суб'єктам господарювання різних типів.

Податковий кодекс України [13], а також П(С)БО 15 «Дохід» [21] є основними нормативними документами, які містять тлумачення економічного змісту визначення «роялті» у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування. адміністрування. Вказані нормативно-правові документи мають однакове тлумачення категорії «роялті», зокрема – «це будь-яка оплата, отримана як винагорода за використання або право на використання об'єкта інтелектуальної власності, а саме будь-яких літературних творів, творів мистецтва чи науки. , у тому числі комп'ютерні програми, інші записи на носіях інформації, відео- чи аудіоплівки, кінематографічні фільми чи фільми для радіо- чи телевізійного мовлення, передачі (програми) організацій мовлення, інші аудіовізуальні твори, будь-які права, захищені ними патентами, будь-які зареєстровані торгові марки (з знаки товарів і послуг), право інтелектуальної власності на дизайн, секретне креслення, модель, формулу, процес, право інтелектуальної власності на інформацію про промисловий, комерційний або науковий досвід (ноу-хау)» [13].

З метою оподаткування, згідно з п. 14.1.225 Податкового кодексу України, не є роялті такі виплати:

- як винагорода за використання комп'ютерної програми при встановленні обмежень щодо її використання;

- з метою придбання копій об'єктів інтелектуальної власності, подальшого перепродажу або використання за їх функціональним призначенням;

- передавати права на об'єкти інтелектуальної власності, якщо така передача потребує розкриття інформації, ноу-хау, результатів наукових досліджень і досвіду;

- за передачу права на розповсюдження примірників комп'ютерних програм без надання права на їх відтворення.

Виступаючи як об’єкт бухгалтерського обліку, роялті вимагає укладення відповідного ліцензійного договору, положення якого регулюють порядок надання ліцензіату ліцензії на право використання об’єкта інтелектуальної власності. норми, регламентовані в договорі. Порядок нарахування та виплати роялті, встановлення основних прав, обов'язків і відповідальності сторін, випадків припинення та строку дії є основними складовими ліцензійного договору. Особливості створення та укладання ліцензійних договорів регулюються положеннями Цивільного кодексу України [22]. Залежно від переданого виду ліцензії на використання об’єкта інтелектуальної власності буде залежати порядок обліку нарахування та сплати авторського збору. Оскільки основним завданням бухгалтерського обліку є створення потоку інформації для реагування на запити управлінського персоналу та внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів, формування якісного інформаційного забезпечення шляхом правильного обліку роялті, оподаткування цих платежів зараз набуває особливого значення. . важливий.

Вагнер І.М., Демко І.І., Пришляк Г.В. «Основними для визначення порядку відображення роялті в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності є такі питання»:

- до яких видів діяльності (операційної, інвестиційної чи фінансової) слід віднести операції з введення в експлуатацію нематеріальних активів;

- для підприємства - одержувача авторської винагороди чи забезпечують операції з надання у користування нематеріальних активів третім особам основну частку доходу такого підприємства, тобто чи є така діяльність

основною метою створення підприємства" [20, с.79]. Правильне визначення цих питань у подальшому впливає на формування податкової бази для різних податків, особливо якщо такі операції здійснюються з відповідними сторонами підприємства.

Розрахунок роялті та облік операцій по виплаті повинні ґрунтуватися на відповідних документальних підтвердженнях. Основними документами, що підтверджують понесені витрати при нарахуванні та виплаті роялті, є:

- ліцензійний договір як один із основних документів, що регулює договірні умови використання роялті, порядок нарахування та виплати роялті при провадженні господарської діяльності ліцензіата;

- копії документів про право власності ліцензіара на об'єкт права інтелектуальної власності, оціночну вартість такого об'єкта (наприклад, висновок незалежного оцінювача);

- акт бухгалтерського обліку розрахунку суми авторського гонорару, в якому відображається створення суми авторського гонорару, нарахованих податків;

- документи про сплату нарахованої суми авторської винагороди (платіжні доручення, банківські виписки, квитанції) та нарахованих податків;

- у разі виплати роялті нерезиденту, з метою уникнення ситуації подвійного оподаткування, необхідно вимагати від такої особи надання довідки про наявність укладеного з Україною міжнародного договору.

Облік господарських операцій з нарахування та виплати авторського гонорару здійснюється шляхом відображення нарахованої суми авторського гонорару у складі витрат звітного періоду. Якщо операції з відрахування та виплати авторського гонорару пов’язані з виготовленням готової продукції, забезпеченням її кількісних та якісних характеристик, то нараховану при цьому суму авторського гонорару можна відобразити на рахунках 23 «Виробництво» та 91 «Загальновиробничі витрати». " в той самий час. визнання доходу від реалізації готової продукції. У разі нарахування роялті за використання об’єкта інтелектуальної власності, яка не може бути безпосередньо віднесена до доходу

звітного періоду, роялті в такій ситуації слід відображати на рахунку 92 «Адміністративні витрати», 93. «Витрати на збут» у складі витрат відповідного звітного періоду. У разі використання об'єкта права інтелектуальної власності лише для реалізації продукції, товарів, робіт і послуг сума авторської винагороди невірно відображається у собівартості товару.

Порядок оподаткування роялті регулюється Податковим кодексом України (далі – ПКУ) щодо таких податків, як єдиний податок, ПДВ, ПДФО, військовий збір, податок на прибуток.

ПДВ у господарських операціях з нарахування та виплати роялті. роялті не є об'єктом оподаткування ПДВ (п. 6 п. 196, 196.1 ч. V ст. 196 ПКУ). Цей факт є однією з переваг використання операцій з роялті як законного засобу мінімізації нарахування та сплати ПДВ.

ПДФО та військовий збір в господарських операціях з нарахування та сплати роялті резидентам. Якщо підприємство отримало від фізичної особи право використання об'єкта права інтелектуальної власності, саме юридична особа в даному випадку є податковим агентом. Роялті як один із видів пасивного доходу формує загальний оподатковуваний дохід фізичної особи, що підлягає оподаткуванню ПДФО та військовим збором. Зазначені податки нараховуються одночасно з нарахуванням щомісячної або річної суми роялті (залежно від умов встановлених ліцензійним договором). Особливості виплати ПДФО та військового збору базуються на загальновстановлених вимогах щодо сплати податків податковим агентом, «передбачених ст. 168 Податкового кодексу України (далі - ПКУ), зокрема ПДФО і військовий збір сплачуються:

1) в день виплати роялті, якщо така виплата проводиться готівкою, знятою з рахунку в банку, або шляхом перерахування на банківський рахунок фізичної особи;

2) протягом трьох банківських днів, якщо виплата роялті здійснюється готівкою з каси;

3) протягом 30 календарних днів за останнім днем місяця нарахування доходу, у випадку коли роялті нараховується, але не виплачується платнику податку.

1. Податок на прибуток в господарських операціях з нарахування та сплати роялті резиденту на загальній системі оподаткування.

Дата визнання доходів і витрат, що виникають від здійснення господарських операцій з роялті, повинна бути визначена в умовах ліцензійного договору. Критерії визнання доходів і витрат, пов'язаних з нарахуванням роялті, регламентуються П(С)БО 15 «Дохід» та П(С)БО 16 «Витрати» [14]. Нормами зазначених стандартів визначено, що доходи та витрати, пов'язані з нарахуванням роялті, відображаються на рахунках і регістрах бухгалтерського обліку без прив'язки до дати надходження коштів у момент їх виникнення.

Об'єктом оподаткування податком на прибуток є прибуток, розрахований шляхом коригування фінансового результату до оподаткування на різниці, перелік яких наведено в ПКУ. Такий фінансовий результат розраховується з урахуванням вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності та відображається у фінансовій звітності підприємства. Ставка податку на прибуток становить 18%.

Сума витрат і доходів від роялті під час здійснення господарських операцій для нарахування та виплати роялті між підприємствами-платниками податку на прибуток, які не коригують фінансовий результат на податкові різниці, повністю включається до складу витрат звітного періоду. При цьому витрати мають бути обґрунтованими та пов'язаними з господарською діяльністю підприємства.

2. Податок на прибуток в господарських операціях з нарахування та сплати роялті резиденту на спрощеній системі оподаткування, неприбутковим організаціям

Підприємство на загальній системі оподаткування при здійсненні коригування фінансового результату на податкові різниці, яке проводить нарахування та сплату роялті на користь юридичної особи платника єдиного

податку, збільшує фінансовий результат звітного періоду на суму витрат нарахованого роялті. Тотожна ситуація буде застосовуватися при нарахуванні роялті юридичним особам, звільненим від сплати податку на прибуток (наприклад, неприбуткові організації).

3. Податок на прибуток в господарських операціях з нарахування та сплати роялті нерезиденту.

Фінансовий результат звітного періоду підприємства збільшується на суму витрат нарахованого роялті на користь нерезидента, що перевищує суму доходів від роялті збільшену на 4% чистого доходу від реалізації продукції, робіт, послуг відповідно до показників фінансової звітності за рік, що передує звітному (за виключенням підприємств телебачення і радіомовлення).

Одночасно вимогами п. 140.5.7 ПКУ визначені випадки, за яких фінансовий результат звітного періоду збільшується на повну суму витрат з нарахування роялті на користь:

1) нерезидента, який не є бенефіціарним власником роялті, крім ситуацій коли фактичним отримувачем за довіреністю право отримати роялті надано іншим особам;

2) нерезидента щодо об’єктів, права інтелектуальної власності щодо яких вперше виникли у резидента України.

3) нерезидента, у якого операції з роялті не оподатковуються в країні, в якій він є резидентом;

4) особи, яка сплачує податок на прибуток у складі інших податків;

5) юридичної особи, яка звільнена від сплати податку на прибуток або сплачує його за ставкою, відмінною від 18 %.

Під час нарахування та виплати роялті нерезидентам юридичні особи зобов’язані враховувати положення конвенцій про уникнення подвійного оподаткування, укладених Урядом України з іншими іноземними державами. Кожна конвенція встановлює особливі умови та особливості оподаткування роялті, тому в таких випадках необхідно керуватися положеннями відповідної двосторонньої конвенції.

Оподаткування операцій з правами інтелектуальної власності є важливим аспектом для таких компаній, як ВАТ «Зернопродукт МХП», яке має значні активи в цій сфері. У цьому рефераті ми розглянемо основні аспекти оподаткування таких операцій та їх вплив на фінансовий стан підприємства.

Розглядаючи питання оподаткування прав інтелектуальної власності та операцій, важливо розрізняти різні типи прав інтелектуальної власності та відповідні податкові режими, що застосовуються до кожного з них. Наприклад, до авторських прав, патентів, торгових марок та інших форм інтелектуальної власності можуть застосовуватися різні податкові ставки та правила бухгалтерського обліку.

Одним із основних аспектів оподаткування операцій з інтелектуальною власністю є визначення їх вартості та відображення цієї вартості в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Вартість прав інтелектуальної власності може визначатися на основі ринкових цін, витрат на їх створення чи придбання чи інших факторів. У більшості юрисдикцій вартість прав інтелектуальної власності може бути амортизована протягом певного періоду часу, що також впливає на розрахунок податків.

Що стосується оподаткування доходів від операцій з правами інтелектуальної власності, багато країн мають спеціальні податкові ставки або звільнення від оподаткування таких доходів. Наприклад, деякі країни можуть запроваджувати знижену ставку податку на доходи від ліцензування прав інтелектуальної власності або продажу прав інтелектуальної власності. Крім того, окремі витрати, пов’язані з розвитком, захистом або підтриманням прав інтелектуальної власності, можуть визнаватися податковими витратами та зменшувати оподатковуваний прибуток підприємства.

Крім податку на прибуток, компанії можуть сплачувати інші види податків, такі як податок на додану вартість (ПДВ) або податок на майно. Наприклад, у деяких юрисдикціях операції з ПІВ можуть бути звільнені від ПДВ або можуть застосовуватися спеціальні ставки ПДВ.

Отже, оподаткування операцій з прав інтелектуальної власності вимагає уважного аналізу та планування з боку компаній, як ПрАТ “Зернопродукт МХП”, щоб максимізувати їхні прибутки та мінімізувати податкові ризики. Поради податкових консультантів та експертів з прав інтелектуальної власності можуть бути корисними для компаній при вирішенні цього питання.

2.4. Відображення прав інтелектуальної власності в звітності

Важливу частину проведення досліджень у сфері методології обліку займає окреме вивчення методу бухгалтерського обліку. Традиційно до елементів методу бухгалтерського обліку належать такі: документування, інвентаризація, оцінювання, калькулювання, рахунки, подвійний запис, балансове узагальнення, звітність.

Документування як елемент методу бухгалтерського обліку використовується в обліку для фіксації на паперових або електронних носіях (регламентованих або розроблених суб’єктом господарювання) фактів господарської діяльності. З юридичної точки зору документ становить доказову базу в бухгалтерському обліку. Без документального підтвердження господарські операції не можуть бути відображені в обліку.

Вдосконаленню документування обліку НМА присвятили праці такі вчені, як І. А. Бігдан, С. В. Шульга, Т. В. Польова, Л. В. Бражна, Н. М. Бразілій, І. І. Криштопа, Ю. В. Писаренко, І. В. Жураковська, О. В. Сизоненко, М. В. Плекан, В. С. Шелест. Також дослідження проводилися в напрямах: документального забезпечення вартісного оцінювання об’єктів селекції та інших об’єктів інтелектуальної власності; удосконалення форм первинних документів і регістрів для ідентифікації торговельних марок, не відображених в бухгалтерському обліку; розробки форм первинних документів з обліку витрат на створення НМА та доходів від їх використання у науково- дослідних господарствах; розробки методики документування та відображення в обліку витрат на створення і використання торговельної марки; документальне оформлення гудвілу в разі придбання та корпоратизації шляхом розробки

документів (калькуляції гудвілу, аналітичної відомості з обліку гудвілу, облікової картки гудвілу).

Процес документування в обліку операцій з НМА здійснюється на основі Порядку застосування типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів, затвердженого наказом МФУ України 22.11.2004 No 732 (Типові форми No 732). Згідно з цим нормативним документом рекомендовано використовувати такі типові форми:

– НА-1 «Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;

– НА-2 «Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;

– НА-3 «Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів»;

– НА-4 «Інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів» [5].

Інструкція щодо заповнення форм первинної облікової документації з обліку об'єктів права інтелектуальної власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонувань (топографій) інтегральних мікросхем і раціоналізаторських пропозицій), затверджена наказом Державного комітету статистики України; від 10.08.2004 No 469. Форми первинної облікової документації з обліку об'єктів права інтелектуальної власності такі:

– Форма No ІВ-1. Журнал реєстрації заявок на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, що подані в Україні (додається);

– Форма No ІВ-2. Журнал реєстрації заявок на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, що подані до компетентних органів іноземних держав (додається);

– Форма No ІВ-3. Журнал реєстрації використаних винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонувань (топографій) інтегральних мікросхем (додається);

– Форма No ІВ-4. Журнал реєстрації раціоналізаторських пропозицій (додається); – Форма No ІВ-5. Заява про раціоналізаторську пропозицію (додається);

– Форма No ІВ-6. Акт про використання об›єкта права інтелектуальної власності

(додається) [6].

З вищевикладеного переліку форм первинних облікових документів видно, що ці документи розроблені тільки для об’єктів права інтелектуальної власності. Для обліку НМА, які не належать до прав інтелектуальної власності (права користування природними ресурсами, права користування майном, інші нематеріальні активи) первинні документи не розроблено. Але в обліковій практиці Типові форми No 732 для цих видів НМА також можуть використовуватись. Зазначимо, що в Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, затверджених Наказом МФУ від 16.11.2009 р. No 1327 (далі Методичні рекомендації No 1327), для ведення первинного обліку НМА згадуються тільки форми, що застосовуються для первинного обліку об’єктів права інтелектуальної власності (Типові форми No 732), і не оговорюється використання інших нормативних документів. Також наявні рекомендації щодо використання для первинного документування НМА, що не належать до інтелектуальної власності Типових форм первинного обліку основних засобів, що затверджені Наказом Міністерства статистики України від 29.12.1995 No 352 [7]. На сьогодні також розроблені Типові форми з обліку та списання основних засобів суб’єктами державного сектору, затверджені Наказом МФУ від 13.09.2016 No 818, в яких зазначено, що вони можуть використовуватися незалежно від їх організаційно- правової форми та форми власності, а також представництвами іноземних суб’єктів господарської діяльності [8]. Але в самих цих двох нормативно-правових документах (Типових формах No 352 і 818) чітко не прописано, що вони можуть бути використані для подібних цілей.

Суб’єкт господарювання може самостійно розробляти форми документів, які повинні мати обов’язкові реквізити, визначені у «Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку», затвердженому Наказом МФУ від 24.05.1995 No 88. У процесі розробки таких первинних документів необхідно враховувати галузеві особливості суб’єкта господарювання.

Отже, для ведення первинного обліку НМА існує багато варіантів, що одночасно ускладнює процес документування, тому що первинні форми частково зібрані в декількох вищезазначених законодавчо-нормативних документах. Форми документів, що затверджені наказом No 352 від 29.12.1995 р., є застарілими. На мою думку, основні засоби і НМА хоча і належать до необоротних активів, мають принципові відмінності, які мають бути враховані у процесі розробки первинних форм для НМА.

Ситуація, що склалася з первинними документами щодо обліку НМА, є заплутаною і потребує негайного усунення. Наявні проблемні питання, які стосуються структури самих форм первинних документів, що зазначено в низці наукових праць. На сьогодні гостро стоїть питання щодо розробки нових методичних рекомендацій для документального забезпечення первинного обліку НМА з узагальненням і удосконаленням форм первинних документів для обліку НМА, а також з урахуванням останніх змін чинного законодавства. Рекомендації щодо удосконалення форм первинного обліку НМА буде окремо розглянуто в наступній публікації. Також, на сьогодні є необхідність в розробці первинної документації, що буде відображати операції з формуванням НМА, які будуть створювати внутрішній гудвіл.

Інвентаризація як елемент методу бухгалтерського обліку полягає у перевірці й документальному підтвердженні фактичної наявності та стану, відповідності критеріям визнання оцінювання об’єктів обліку на певну дату. Вибір методу інвентаризації залежить від характеру і специфіки об’єктів перевірки та окреслених завдань.

Удосконаленням методики проведення інвентаризації займалися такі науковці, як Л. В. Бражна, Т. М. Банасько. Проводилося покращення порядку інвентаризації торговельних марок Ю. С. Рудченко та методики інвентаризації об'єктів прав інтелектуальної власності (ОПІВ) С. Ф. Легенчуком [9]. Удосконалення порядку здійснення інвентаризаційних процедур щодо НМА описано В. М. Дибою [10].

Необхідність проведення інвентаризації НМА встановлено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а порядок проведення інвентаризації НМА та оформлення її результатів регламентується Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань, що затверджено Наказом МФУ від 02.09.2014 No 879. Порядок відображення результатів інвентаризації на рахунках бухгалтерського обліку розкрито у Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, затверджених Наказом МФУ від 16.11.2009 р. No 1327.

Для якісного проведення інвентаризації НМА необхідно бути компетентним в різновидах цих активів. НМА є специфічними активами, й інвентаризація об'єктів НМА не може здійснюватися, наприклад, шляхом вимірювання і зважування, а має свої особливості. Вона переважно полягає в перевірці наявності документів, які підтверджують право володіння НМА, правильність їх відображення в обліку, виявленні НМА, що не відповідають критеріям визнання.

Відповідно до Положення про інвентаризацію має забезпечуватися таке: виявлення фактичної наявності НМА за документами, що були підставою для оприбуткування, або за документами, якими оформлені майнові права з встановленням обґрунтованості їх оприбуткування; визначення лишку або нестачі НМА шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними бухгалтерського обліку; виявлення НМА, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також НМА, що не використовуються; виявлення НМА, які не відповідають критеріям визнання;

перевіряється наявність і стан у складі незавершених капітальних інвестицій НМА.

До інвентаризаційного опису вносяться дані про назву НМА, характеристику, призначення, дату придбання (введення в експлуатацію), первісну (переоцінену) вартість, суму накопиченої амортизації, строк корисного використання, кількість та вартість об'єкта чи групи об'єктів НМА [11].

У теоретико-практичній площині бухгалтерського обліку піднімаються проблемні питання щодо визнання, оцінювання, капіталізації, виявлених нестач НМА, які не мають однозначного підходу через існування різних видів НМА і недосконалого нормативно-правового забезпечення, що впливає на порядок і якість інвентаризації цих активів. У цьому Положенні не розкрито порядок інвентаризації гудвілу. В науковій літературі також порушується спірне питання: що є об'єктом інвентаризації: сам об'єкт НМА, чи документ, що підтверджує право володіння ним? На мою думку, через різні характеристики і сутність НМА у деяких випадках достатньо буде документальної перевірки прав на володіння об'єктом НМА (наприклад, право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, право користування земельною ділянкою, право на оренду приміщень, право на торговельні марки (знаки товарів і послуг тощо), тощо), а в інших випадках, наприклад у процесі перевірки програмного забезпечення (прав на компютерні програми та на програми для ЕОМ), крім наявності документів на право володіння об'єктом НМА, також необхідно перевірити якість роботи програми. У разі виявлення порушень у функціональності роботи програмного забезпечення або його неробочого стану необхідно вжити заходи щодо відновлення його роботи у нормальному режимі, а якщо це неможливо, то визнати нестачу НМА. Також у разі відсутності підтверджувальних документів, тобто прав на користування природними ресурсами, майном, прав на об'єкти інтелектуальної власності, об'єкт не може надалі обліковуватися на балансі, як НМА. Отже, окрім

документальної перевірки прав на володіння НМА, щодо деяких НМА необхідно застосовувати перевірку щодо встановлення їх функціональності.

Загалом в нормативних документах не виокремлено чіткого порядку інвентаризації НМА, що викликає певні складнощі під час перевірки на практиці. Проблемним питанням є відображення в обліку лишків або нестач НМА. У Додатку до Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, затверджених Наказом МФУ від 16.11.2009 р. No 1327 (далі Методичні рекомендації No 1327), розкрито порядок обліку лише лишків НМА за результатами інвентаризації, а щодо порядку обліку нестач – він не розкритий.

Рекомендовано нестачу НМА відображати аналогічно до операцій щодо ліквідації необоротних активів, тобто керуючись п. 30 додатка до Методичних рекомендацій No 1327, де відображається операція з ліквідації НМА з використанням субрахунка 976 «Списання необоротних активів». На мою думку, для обліку нестач НМА необхідно відкрити додатковий субрахунок 973 «Нестачі необоротних активів» і відображати втрати необоротних активів. Це потребує внесення змін до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкції до його застосування, а також внесення додаткових кореспонденцій до Методичних рекомендацій No 1327. Зазначимо, що уведення субрахунка 973 «Нестачі необоротних активів» одночасно з реєстрацією результатів інвентаризації активізує такі елементи методу бухгалтерського обліку, як документування, оцінювання, калькулювання, рахунки, подвійний запис, звітність.

Потребують подальшого вивчення питання проведення інвентаризаційних процедур НМА різних видів та відображення результатів інвентаризації в бухгалтерському обліку. Відкритими все ще є питання інвентаризації гудвілу.

Оцінка. Формування достовірної інформації у сфері обліку НМА і відображення їх у фінансовій звітності забезпечується об’єктивною і науково

обґрунтованою їх оцінкою. Оцінка – це елемент методу бухгалтерського обліку, вона необхідна для вимірювання вартості об'єктів бухгалтерського обліку, а оцінювання – це процес, необхідний для здійснення оцінки, який охоплює етапи, підходи, методи та процедури оцінювання. Достовірна оцінка об'єктів обліку, у т. ч. НМА, є одним із складних і найважливіших елементів методу бухгалтерського обліку, що тісно пов'язана з іншими елементами, а особливо із балансовим узагальненням і фінансовою звітністю.

Питання оцінки НМА вивчали такі вчені, як В. В. Сатовський, І. А. Бігдан, М. Д. Равшавдех Абдель-Вахаб, Н. М. Бразілій, Т. М. Банасько, І. М. Лепетан, О. В. Сизоненко, О. В. Вакун, М. В. Плекан. Також проводилися дослідження в таких напрямах: запровадження експертних методів оцінювання майна у разі здійснення переоцінки нематеріальних активів (І. І. Криштопа); оцінювання інтелектуального капіталу (Ю. В. Писаренко); формування комплексного методичного підходу до визначення вартості КБ як НМА, а також оцінювання КБ банків за нефінансовими показниками (Ю. О. Колчар); система оцінки гудвілу, що передбачає створення двоетапної моделі (Ю. А. Судин); адаптації методики переоцінки нематеріальних активів, для ІТ-підприємств, для яких існує та не існує активний ринок (Х. І. Скоп).

Вивчення питань оцінки і переоцінки НМА формується на основі таких документів, як МСФЗ «Об'єднання бізнесу», МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості», МСБО 38 «Нематеріальні активи», Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів.

До головних аспектів визнання НМА належать такі: відповідність НМА його визначенню; можливість ідентифікації; контроль над активом; майбутні економічні вигоди; період використання більше одного року; достовірне визначення вартості; наявність підтверджувальних документів про право користування або право власності.

В МСБО 38 зазначено, що оцінювання НМА після первісного визнання можна проводити за моделлю собівартості або моделлю переоцінки [12]. В П(С)БО 8 розкрито аналогічний підхід і зазначено, що підприємство може здійснювати переоцінку за справедливою вартістю на дату балансу тих НМА, щодо яких існує активний ринок. У разі переоцінки окремого об'єкта НМА слід переоцінювати всі інші активи групи, до якої належить цей НМА (крім тих, щодо яких не існує активного ринку). Аналогічно у параграфі 73 МСБО 38 зазначено, що об'єкти НМА в межах класу потрібно оцінювати одночасно для запобігання вибіркової переоцінки активів та відображення у фінансовій звітності сум, які становлять суміш витрат та вартостей на різні дати [12].

До питання переоцінки НМА за справедливою вартістю необхідно підходити виважено і обережно. Слід встановити, чи наявний абсолютно активний ринок аналогічних НМА. До НМА, що не мають активного ринку, можна віднести торгові марки, права на публікації музичних творів або фільмів, патенти тощо. Отже, у багатьох випадках більш доцільно буде застосовувати для оцінювання НМА модель собівартості.

За МСБО 38 можна обрати найбільш доцільний механізм переоцінки НМА (індексний метод або згортання амортизації та балансової вартості активу). Застосування індексного методу також розкрито в п. 21 П(С)БО 8 [13]. Також, згідно з параграфом 80 б) МСБО 38 можливе застосовування механізму згортання амортизації та балансової вартості активу через вилучення амортизації з валової балансової вартості активу, а чисту суму перераховують до переоціненої вартості активу. Цей підхід не розкрито в П(С)БО 8. Періодичність переоцінки залежить від залишкової вартості НМА, яка на звітну дату не повинна суттєво відрізнятися від його справедливої вартості.

Наявні спірні питання, що пов'язані з оцінюванням НМА, які потребують вирішення, а саме: виокремлення частки НМА у процесі проведення оцінювання бізнесу; внесення НМА до статутного капіталу; визначення прибутковості НМА в майбутньому; трансформація обліково-звітної інформації в частині НМА під час формування звітності за МСФЗ; дооцінка об'єктів НМА,

які мають нульову залишкову вартістю; оцінювання прав користування природними ресурсами; оцінювання внутрішнього гудвілу, що виникає в поточній діяльності підприємства тощо. Одним з найбільш актуальних питань вважається визначення впливу НМА на ринкову вартість підприємства, тому є потреба в удосконаленні методики оцінювання вже наявних і спірних об'єктів НМА.

Калькулювання – це обчислення в грошовому вираженні собівартості виготовлення одиниці продукції або виконаних робіт, послуг за елементами витрат. Суть методу полягає у тому, що визначають і розподіляють витрати, які належать до того чи іншого об'єкта калькування (виробу, процесу, замовлення тощо).

Калькулювання є спірним елементом методу бухгалтерського обліку, який не всі науковці визнають, як окремий елемент. Поняття «калькулювання» в наукових і нормативних джерелах більше пов'язується з активами, які мають матеріальний характер, а також з роботами і послугами. Питання щодо калькулювання собівартості матеріальної продукції, робіт послуг широко досліджуються в науковій літературі такими видатними науковцями, як Я. В. Соколов, В. Ф. Палій та ін. [3, 14]. Щодо калькулювання собівартості НМА, то ці питання недостатньо розкриваються і мають низку нез'ясованих моментів. С. Ф. Легенчук досліджував питання калькулювання й оцінювання вартості об'єктів права інтелектуальної власності під час їх створення з урахуванням виникнення синергетичних ефектів [9].

До нормативно-правових документів, що містять рекомендації з формування собівартості створення НМА, можна віднести П(С)БО 8 і Методичні рекомендації No 1327. На сьогодні не розроблено Методичних рекомендацій з формування собівартості НМА, які б детально розкривали порядок визначення собівартості НМА в розрізі калькуляційних статей. Тому у процесі формування собівартості НМА слід керуватися національними стандартами бухгалтерського обліку і частково Методичними рекомендаціями No 1327.

Відповідно до п. 17 П(С)БО 8 первісна вартість НМА, створеного підприємством (установою), містить прямі витрати на оплату праці, прямі матеріальні витрати, інші витрати, безпосередньо пов'язані із створенням цього НМА та приведенням його до стану придатності для використання за призначенням (оплата реєстрації юридичного права, амортизація патентів, ліцензій тощо) [13].

У процесі формування переліку статей калькуляції і складу витрат, що будуть входити в них під час створення НМА, суб'єкт господарювання повинен також враховувати: вид економічної діяльності (галузеве підпорядкування); технологічні й організаційні особливості процесу виробництва (для промислових підприємств), перелік витрат, необхідних для створення відповідного виду НМА; строки створення НМА тощо.

На підприємстві інформація про наявність нематеріальних активів знайде своє відображення в таких формах звітності, як:

- Баланс (звіт про фінансовий стан);
- Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід);
- Звіт про рух грошових коштів;
- Звіт про власний капітал.

У статті «Нематеріальні активи» Балансу (Звіту про фінансовий стан) (рядки 1000, 1001, 1002) відображається вартість об'єктів, які віднесені до складу нематеріальних активів згідно з відповідними НП(С)БО. В цій статті наводяться окремо первісна (дебетовий залишок по рахунку 12 «Нематеріальні активи») й залишкова вартість нематеріальних активів, а також нарахована в установленому порядку сума зносу (кредитовий залишок по рахунку 133 «Знос нематеріальних активів»). Залишкова вартість визначається як різниця між первісною вартістю і сумою зносу. Отже, сальдо Балансу (Звіту про фінансовий стан) містить в собі нематеріальні активи за залишковою вартістю.

Підприємства заповнюють статтю «Нематеріальні активи» відповідно до вимог НП(С)БО 1 «Загальні вимого до фінансової звітності»: вказують окремо первісну (переоцінену) вартість й суму накопиченої амортизації (у дужках)

нематеріальних активів, а також їх залишкову вартість. Залишкова вартість визначається як різниця між первісною (переоціненою) вартістю і сумою накопиченої амортизації.

Відображення прав інтелектуальної власності в фінансовій звітності ПрАТ "Зернопродукт МХП" є ключовим аспектом управління активами та визначення їхньої вартості для цілей фінансового аналізу та звітності. У цьому есе розглянемо основні аспекти відображення прав інтелектуальної власності у фінансовій звітності цієї компанії.

Перш за все, права інтелектуальної власності може бути відображене в фінансовій звітності як актив, який відображається на балансі компанії. Наприклад, якщо компанія має патенти, авторські права чи товарні знаки, їхня вартість може бути відображена у розділі "Нематеріальні активи" балансу. Важливо врахувати, що вартість прав інтелектуальної власності може бути амортизована протягом їхнього корисного терміну, що також відображається у фінансовій звітності через зменшення їхньої вартості з часом.

Далі, витрати на розробку або придбання прав інтелектуальної власності можуть бути відображені в фінансовій звітності як актив, який поки що не має конкретної вартості. Ці витрати можуть бути включені до розділу "Оборотні активи" як нематеріальні активи у процесі розробки або у розділ "Фінансові витрати", якщо вони були фінансовані за допомогою позик або кредитів.

Крім того, доходи, отримані від ліцензування або продажу прав на прав інтелектуальної власності, можуть бути відображені в фінансовій звітності як частина виручки від операцій або як окремий рядок доходів. Ці доходи можуть бути відображені в розділі "Операційні доходи" у звіті про прибутки та збитки.

Ще одним аспектом відображення прав інтелектуальної власності у фінансовій звітності є розкриття інформації про прав інтелектуальної власності у примітках до фінансових звітів. Це може включати в себе опис видів прав інтелектуальної власності, їхню вартість, методи оцінки, використовувані амортизаційні методи, а також інші відомості, які є важливими для розуміння фінансового стану компанії.

Отже, відображення прав інтелектуальної власності у фінансовій звітності ПрАТ "Зернопродукт МХП" вимагає дотримання різних стандартів бухгалтерського обліку та нормативно-правових вимог, а також врахування специфіки діяльності компанії та її прав інтелектуальної власності. Це дозволяє забезпечити точне та об'єктивне відображення цих активів у фінансовій звітності компанії.

Висновки до розділу 2

ПрАТ "Зернопродукт МХП" є значним гравцем у сільськогосподарському секторі, що спеціалізується на вирощуванні та переробці зернових культур. Загалом, економічно-організаційна характеристика ПрАТ "Зернопродукт МХП" свідчить про його впевнене позиціонування на ринку та глибоке розуміння важливості належного управління та бухгалтерського обліку для досягнення успіху.

Забезпечення відповідного методичного підходу до обліку прав інтелектуальної власності включає в себе розробку внутрішніх процедур та політик, навчання персоналу, а також використання спеціалізованого програмного забезпечення для зручного ведення обліку та контролю за правами.

У контексті оподаткування операцій з правами інтелектуальної власності, важливо враховувати податкові нюанси, пов'язані з різними видами прав та їхніми операціями, що може впливати на фінансову стратегію підприємства.

Правильне відображення прав інтелектуальної власності в фінансовій звітності дозволяє стежити за їхньою вартістю та впливом на фінансове становище підприємства, що є важливим для інвесторів та стейкхолдерів.

Отже, вирішення вищезазначених аспектів вимагає комплексного підходу та системного управління бухгалтерським обліком прав інтелектуальної власності на підприємствах сільськогосподарської галузі, як ПрАТ "Зернопродукт МХП". Це дозволить забезпечити ефективне використання та

захист інтелектуального капіталу та сприятиме подальшому розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРАТ “ЗЕРНОПРОДУКТ МХП”

3.1. Оцінка основних аналітичних показників діяльності ПрАТ “Зернопродукт МХП”

Оцінка основних аналітичних показників діяльності є важливим інструментом для аналізу фінансового стану підприємства та прийняття стратегічних управлінських рішень. Розпочнемо з того, що у ПрАТ «МХП» у 2021 р. спостерігалось значне зростання показників врожайності по усіх видах зернових в порівнянні із 2020 роком. Врожайність кукурудзи зросла на 78,6%, пшениці на 15,7%, ріпаку на 26,9%, сої на 8,7%. Таке зростання забезпечується завдяки впровадженню передових практик та інновацій, а також збільшенням автоматизації під час вирощування і обробітку. Показники врожайності практично по всіх видах зернових у 2021 році значно перевищили середню врожайність по Україні.

Важливою складовою аналізу господарської діяльності підприємства є аналіз фінансово-економічних показників. Аналіз фінансово-економічних показників діяльності ПрАТ «МХП» на зерновому ринку є неможливим, оскільки окремої систематизація у вигляді фінансових звітах для цього не існує.

Кожен підрозділ, що функціонує в аграрній галузі, випускає свій власний уніфікований фінансовий звіт. Доцільно проаналізувати фінансово-економічну діяльність найбільшого аграрного підрозділу компанії – ПрАТ «Зернопродукт МХП».

ПрАТ «Зернопродукт МХП»– найбільший підрозділ агрохолдингу МХП, в підпорядкування якого є 7 виробничих підрозділів. На сьогоднішній день підприємство орендує землю у 27723 пайовиків в межах Вінницької, Житомирської та Черкаської областей [40]. Також підрозділ координує

діяльність ще двох великих підрозділі агрохолдингу: філії «Перспектив» та філії «Рідний Край». Для формування і подання річної фінансової звітності, бухгалтерія ПрАТ «Зернопродукт МХП» об'єднує власні дані із даними із цих двох філії.

Розрахунок та обґрунтування фінансово-економічних показників ВАТ «Зернопродукт МХП» відображає загальну ситуацію агрохолдингу в цьому питанні, оскільки після внесення даних двох решти підрозділів до звітності підприємства загальна виручка від реалізації дорівнює до загального доходу восьми сільськогосподарських відділів, крім зернової промисловості, для компанії з цих трьох відділів у порівнянні на практиці.

Оцінка рентабельності показує ефективність роботи підприємства на ринку. Для проведення даної оцінки розраховано показники рентабельності ПрАТ «Зернопродукт МХП» за 2021 рік, зокрема рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність виробничих фондів, рентабельність реалізованої продукції та термін окупності капіталу [41]. За отриманими результатами в табл. 3.1 можна зробити наступний висновок: активи підприємства використовуються менш ефективно порівняно з нормативним значенням цього показника (≥0,14) 0,13. У зв'язку з цим підприємство має підвищити рентабельність використання своїх активів; рентабельність власного капіталу також нижча за нормативне значення (≥0,20) і становить 0,15. Компанія повинна знайти нові способи забезпечення більшої прибутковості власного капіталу в своїй діяльності; Показник рентабельності реалізованої продукції має дуже низьке значення (≥0,15) -0,04. Що продукція, яку реалізує цей відділ, є сировиною з низькою доданою вартістю; окупність вкладеного капіталу здійснюється протягом 7,5 років, що свідчить про ефективність господарської діяльності підприємства.

Аналіз фінансової стійкості характеризує ступінь фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування та показує рівень платоспроможності підприємства. Результати коефіцієнта автономії (0,9) та коефіцієнта фінансової стійкості (0,9) показують, що підприємство незалежне

від зовнішніх джерел фінансування та достатньо забезпечене власними активами [42].

Таблиця 3.1

Фінансово-економічні показники діяльності ПрАТ «Зернопродукт МХП» за 2021 рік

Фінансово-економічні показники	**Формула для розрахунку**	**Результат**
Показники рентабельності		
Рентабельність активів	Ф. № 2, р.2350 / Ф. № 1, р. 1300	0,13
Рентабельність власного капіталу	Ф. № 2, р.2350 / Ф. № 1, р. 1495	0,15
Рентабельність реалізованої продукції	(Ф. № 2000 - (р. 2050 + р. 2130 + р. 2150)) / Ф. № 2000	0,04
Період окупності капіталу	Ф. № 1, р. 1300 / Ф. № 2, р.2350	7,5
Показники ліквідності		
Коефіцієнт поточної ліквідності	Ф. № 1, р. 1195 / Ф. № 1, р. 1695	7,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності	(Ф. № 1, р. 1195 - р.1100) / Ф. № 1, р. 1695	4,9
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Ф. № 1, р. 1165 / Ф. № 1, р. 1695	0,0004
Показники фінансової стійкості		
Коефіцієнт автономії	Ф. № 1, р. 1495 / Ф. № 1, р. 1900	0,9

Коефіцієнт фінансової стійкості	(Ф. № 1, р. 1495 + р. 1595) / Ф. № 1, р. 1900	0,9

Для оцінки можливості перетворення активів у готівку необхідно вивчити ліквідність активів підприємства. Загальна ліквідність дуже висока, і компанія в змозі розрахуватися з кредиторами вчасно – коефіцієнт поточної ліквідності (7,5) і коефіцієнт швидкої ліквідності (4,9) значно перевищують нормативне значення (> 1). Проте підприємство має великі проблеми щодо негайного розрахунку за зобов'язаннями, оскільки коефіцієнт абсолютної ліквідності (0,0004) значно нижчий за нормативне значення (>0,3), оскільки підприємство має дуже мало грошових коштів. і короткострокові фінансові вкладення [43].

В цілому фінансово-економічний стан ВАТ «Зернопродукт МХП» досить стабільний. Проведений аналіз може відобразити те саме явище для всіх інших підрозділів АКБ «МХП», які працюють у зерновому секторі.

Для більш ефективної роботи на ринку зерна компанії необхідно зосередитися на збільшенні показників рентабельності, рівень яких нижчий від нормативного.

2022 рік був дуже складним для ПАТ «МХП» через військові дії на території України. Підприємство було змушене знизити завантаження потужностей через зниження попиту на внутрішньому ринку та труднощі з експортом усіх видів продукції. Завантаженість потужностей значно знизилася на 20% через зниження попиту на курятину в Україні та пошук альтернативних шляхів експорту на міжнародні ринки. Велика частина старих експортних шляхів була зруйнована росіянами, особливо через морські шляхи. У Донецькій області тимчасово призупинено роботу одного з м'ясопереробних підприємств. Через низький попит на всі види зерна на внутрішньому ринку, елеватори на складах ВАТ «МХП» були повністю завантажені їх продукцією. Експорт зерна до інших країн став можливим завдяки автомобільним і залізничним маршрутам, які були значно дорожчими за судноплавні шляхи, частково відкриті на початку зернової ініціативи. Неможливість продати значно нижче

ринкової вартості призвела до затримок своєчасної сплати орендних платежів за користування сільськогосподарськими землями, що значно знизило платоспроможність підприємства [44].

Також через девальвацію гривні і значний ріст інфляції відбулось зростання цін на паливо-мастильні матеріали, імпортні і вітчизняні пестициди, мінеральні добрива, гібриди. Це в свою чергу суттєво збільшило собівартість вирощування зернових і принесло нові фінансові виклики для великих агрохолдингів, таких як МХП. Завдяки своїй фінансовій стійкості, яка була забезпечена компанією в минулі роки, усі аграрні підрозділи були готові до такого виклику і забезпечили процес вирощування і збирання врожаю 2022 р. усім необхідним.

Таким чином, оцінка всіх вищенаведених аналітичних показників дозволяє керівництву та інвесторам зрозуміти фінансове становище підприємства, виявити його сильні та слабкі сторони, а також визначити можливості для подальшого розвитку. Використання цих показників у вирішенні стратегічних питань допомагає підприємству досягати стійкого розвитку та конкурентної переваги на ринку.

3.2. Інформаційне та методичне забезпечення економічного аналізу прав інтелектуальної власності на підприємстві

Тенденції розвитку системи управління, ускладнення його механізмів, виникнення якісно нових суб‘єктів і об‘єктів в умовах ринку, зумовлюють необхідність розширення кола облікових задач і відповідно еволюцію його функцій у напрямку задоволення цільових запитів управління на різних рівнях. Під розвитком функцій доцільно розуміти динаміку в їх ієрархії, посилення окремих, становлення нових.

У сучасних умовах розвитку економіки управління комерційною діяльністю суб’єкта господарювання – це, насамперед, управління ресурсами компанії з метою забезпечення сталого розвитку. Водночас прибуток суб'єктів

господарювання є умовою і джерелом економічного і соціального розвитку. Відповідно до системного підходу структура управління суб'єктом господарювання є складною і включає значну кількість взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів [19]. За визначенням англійського кібернетика С. Біра, системи керування поділяються на: прості, складні та дуже складні. При цьому система управління «суб'єктом господарювання» належить до останнього. Механізм управління реалізується через систему взаємопов'язаних і взаємозалежних функцій. Сучасне трактування функціонального навантаження системи управління базується на поглядах французького вченого Анрі Файоля. Найбільш традиційним є поділ функцій управління: планування, управління, організація, облік, аналіз, регулювання та контроль. Ефективність прийняття управлінських рішень та їх реалізації часто визначається адекватним інформаційним забезпеченням. Інформація в системі управління реалізується завдяки двом видам зв'язку: прямому і зворотному. Прямий зв'язок має чітку спрямованість від органу управління до об'єктів, а реакція об'єкта управління на вплив органу управління є зворотним зв'язком [45].

Сучасне суспільство все частіше називають інформаційним, тобто суспільством, у якому більшість працівників зайняті виробництвом, зберіганням, обробкою та реалізацією інформації, у тому числі її вищої форми – знань. Системи економічної інформації є однією з основних складових інформаційної системи суспільства. Ці системи є складними, оскільки вони мають повну ієрархічну структуру з кількома зв'язками та складними функціями керування. Сучасну систему управління підприємством, організацією, фірмою відрізняє складна інформаційна система, пов'язана з обміном зовнішніми та внутрішніми інформаційними потоками, різними видами інформації, що циркулює в системі управління. При цьому пріоритетна роль у цьому процесі залишається за інформаційною системою бухгалтерського обліку, що зумовлено формуванням у ній достовірної та повної інформації, як на всіх рівнях бухгалтерського обліку, так і фінансової аналітики. Усе

вищезазначене зумовлює актуальність дослідження сутності та місця інформаційної системи обліку в системі управління.

Важливим елементом інформаційного забезпечення реалізації всіх функцій управління є такий елемент, як оцінка. Оцінка використовується в системі фінансового обліку як елемент методу оцінки вартості статей фінансової звітності. Розробка моделей і варіантів рішень у плануванні (як оперативно-тактичному, так і стратегічному) забезпечує ефективність управлінських рішень для максимізації результату при мінімізації витрат. У результаті економічного аналізу реалізується творчий підхід до вирішення управлінських завдань, пов’язаних з оцінкою різних результатів різних сценаріїв. Тенденції розвитку системи управління, ускладнення її механізмів, поява в ринкових умовах якісно нових суб’єктів та об’єктів в умовах реалізації стратегії сталого розвитку зумовлюють необхідність розширення кола завдань інформаційного забезпечення управління, які безпосередньо потребують інформаційного забезпечення управління. пов’язані з оцінюванням: інформаційні потоки (безпосереднє спілкування); потоки даних (двосторонній зв'язок); використання оцінки [46].

Оцінка використовується при прийнятті різноманітних управлінських рішень, що вимагають вимірювання витрат (формулювання стратегії, показники звітності тощо). На практиці використовуються різні види грошової оцінки, такі як економічна, правова, експертна, статистична, страхова. Оцінка у фінансовому обліку є специфічною, вона підкоряється вимогам і принципам бухгалтерського обліку, використовує спеціальні методи розрахунків, характерні лише для формування показників фінансової звітності. Оцінка завжди проводиться в інформаційній системі управління, з моменту заснування підприємства, протягом усього періоду його функціонування і до його ліквідації. За його допомогою визначають розмір інвестованого капіталу, ефективність його використання, розмір зобов'язань та ін. Агропромисловий комплекс має особливості комерційної діяльності, які необхідно враховувати при формуванні управлінської інформації, зокрема щодо оцінки. Впровадження

механізмів ринкової оцінки в інформаційну систему управління вимагає від бізнес-персоналу певних навичок та достовірної інформації про активний ринок того чи іншого виду активів на кожну звітну дату, документального оформлення процедури визначення ринкової ціни та забезпечення порівнянність. у випадку об’єктів з різними базами оцінки. Для розмежування факторів створення та знищення вартості підприємства слід використовувати принцип домінування вартості, а не форму, засновану на розумінні змісту, яку деякі дослідники вважають справедливою вартістю як обліковою категорією. В основу оцінки вартості підприємства необхідно взяти пріоритет змісту факторів створення та руйнування вартості над їх юридичною формою, що лише частково відображається в системі показників звітності. З метою оптимізації оцінки справедливої вартості пропонується методологія її застосування до активів і зобов’язань компаній, для яких не існує активного ринку. Необхідно розтлумачити поняття «активний ринок» у МСФЗ. Ця проблема є актуальною для українських підприємств, оскільки рівень розвитку національного фондового ринку не дозволяє ефективно реалізувати механізм оцінки справедливої вартості, що зумовлює суб’єктивність оцінки справедливої вартості при застосуванні вітчизняними підприємствами. Основною функцією бухгалтерського обліку є розвиток бізнесу, що безпосередньо пов’язано з сучасною концепцією маркетингу вартості, яка склалася наприкінці 20-го та на початку 21-го століть. Його суть, однак, полягає у збільшенні вартості «бізнесу», в якому інтереси власників розглядаються як товар. У зв’язку з цим дуже актуальною стає оцінка «бізнесу» як результату моніторингового обліку та як об’єкта управління [47].

Відповідно до реальної ситуації що склалась в обліку сільськогосподарської діяльності запровадження ПСБО 30 «Біологічні активи» з 01.01. 2007 року (зокрема стосовно оцінки) на мою думку, не має позитивних наслідків. Це зумовлено низькою мотивацією самих суб'єктів господарювання (відсутність активних інвестиційних процесів), непідготовленістю працівників облікових служб підприємств до застосування методології оцінки за

справедливою вартістю. Проте, основною функцією сучасного фінансового обліку є розвиток бізнесу, що безпосередньо пов'язано з інформаційним забезпеченням фінансового менеджменту, орієнтованого на оцінку і управління вартістю. В цьому зв'язку, ПСБО 30 «Біологічні активи» відповідає концепції фінансового менеджменту що пов'язана з інформаційним забезпеченням учасників фінансового ринку. Вважаємо, що доцільним є поширення застосування ПСБО 30 «Біологічні активи» не абсолютно на всі сільськогосподарські підприємства, а лише на публічні акціонерні. Іншим суб'єктам доцільно надати право застосування підходів до оцінки біологічних активів і відповідно формування фінансових результатів у межах власної облікової політики. Також доцільним є надання можливості з трансформування звітності сільськогосподарських підприємств, що не застосовують ПСБО 30 «Біологічні активи» при її наданні зацікавленим користувачам (наприклад, банківським установам при вирішенні питань щодо кредитування) у відповідності з вимогами П(С)БО 30 «Біологічні активи» [48].

Система бухгалтерського обліку, наукові основи якої є предметом бухгалтерського обліку, а її побудова є функцією практичного обліку, повинна враховувати необхідність постановки та комплексного вирішення цих питань.

Методологія бухгалтерського обліку забезпечує зв'язок бухгалтерського обліку з практичним обліком, оскільки методичний засіб спрямований на впровадження наукової теорії в практику бухгалтерського обліку.

У 20 ст., внаслідок необґрунтованого критичного підходу до надмірної теоретизації бухгалтерського обліку. згладжено відмінність між бухгалтерією та бухгалтерією. У зв'язку з цим типовим є визначення бухгалтерського обліку (термін охоплює як бухгалтерський облік, так і бухгалтерський облік у першій половині 20 століття). Бухгалтерський облік – це, з одного боку, економічна наука, яка вивчає методи раціонального обліку господарської діяльності господарського підприємства, а з метою найкращої реалізації принципів самоуправління господарського підприємства час від часу відображає майновий стан підприємства. ферма, з іншого боку. Відповідно до цього

підходу бухгалтерський облік визначається як наука, що вивчає методи раціонального обліку статики і динаміки приватного господарства. Такий підхід значно звужує межі бухгалтерського обліку як науки.

Надалі більшість визначень бухгалтерського обліку у вітчизняній навчальній та науковій спеціальній літературі зводилися до процедурного підходу і не було розмежувань між теорією та практикою бухгалтерського обліку. Зміст бухгалтерського обліку - інформація про факти господарської діяльності - був предметом його теорії, а положення про те, що функція бізнесу (спостереження, вимірювання, класифікація, узагальнення та звітність) служила його практиці, було винятковим. Водночас важливим і необхідним є дослідження функцій бухгалтерського обліку у зв'язку з бухгалтерським обліком і бухгалтерським обліком, тобто теорією бухгалтерського обліку та методологією і практикою бухгалтерського обліку.

Методологічна складова бухгалтерського обліку має забезпечити реалізацію функцій і основних завдань бухгалтерського обліку. До методологічної складової відносяться методи, принципи, способи, методи, методичні засоби, методичні прийоми реалізації облікових процедур, які в сукупності забезпечують пізнавальні процеси в системі бухгалтерського обліку [49].

Методологія бухгалтерського обліку є основою бухгалтерської науки та її фундаментальною основою, яка дозволяє розкрити зміст і характер дослідження предмета бухгалтерського обліку за допомогою системи принципів, способів, способів, способів і процедур. Основою методології бухгалтерського обліку є методи бухгалтерського обліку. Як правило, під методом бухгалтерського обліку розуміють спосіб пізнання і представлення предмета бухгалтерського обліку. Метод бухгалтерського обліку включає сукупність різних методів і методів, що забезпечують вирішення облікових завдань.

Методологія бухгалтерського обліку як підсистема завжди пов'язана з іншими підсистемами загальної системи бухгалтерського обліку - теорією і

практикою. Важливим науковим завданням є також визначення характеру та змісту таких зв'язків [47].

З часом методологія бухгалтерського обліку стає менш ефективною для задоволення потреб користувачів облікової інформації, окремі облікові величини втрачають актуальність із появою нових наукових облікових аномалій. Наприклад, перехід до постіндустріальної економіки змінить вимоги користувачів до бухгалтерського обліку, зокрема до облікової інформації. Як наслідок, методологія бухгалтерського обліку потребує змін відповідно до потреб нового «постіндустріального користувача». Розвиток інформаційної безпеки та розширення функціонального навантаження пов'язано з необхідністю реалізації Цілей сталого розвитку [50].

Пізнавальна функція теоретичних основ бухгалтерського обліку має бути поглиблена у двох аспектах. Отже, методологія дослідження бухгалтерської науки (її понятійний апарат та інструментарій) може бути використана для всіх економічних об'єктів і процесів (відносин власності, процесів створення та розподілу вартості тощо). Основні суб'єкти категорії економіки визначаються наявністю в суспільстві економічних відносин, які реалізуються як інтереси різних суб'єктів. І тільки бухгалтерія всебічно визначає, вимірює та зберігає ці поняття. Це зумовлює необхідність розгляду проблем розвитку інформаційного забезпечення управління невідривно від економічних теорій розвитку відносин власності.

Існує певне протиріччя в тенденції розвитку облікової функції пізнання. Вважалося, що результатом цих знань є надання достовірності економічним категоріям, які неосяжно фігурують в економічній теорії, а в практичній економіці їх узагальнене значення отримують із сукупності облікових показників. Таким чином, виділені в бухгалтерському обліку економічні об'єкти (прибуток, дохід) узагальнюються в систематичній сукупності народного господарства (валовий продукт, національний дохід) і далі поділяються на категорії економічної науки: собівартість, споживання тощо. Проте, згідно із сучасним розумінням сутності бухгалтерського обліку та

реалізації принципу автономності, неможливо інтегрувати облікові дані на макро- та мікрорівні. Тому на макрорівні розвиток пізнавальної функції бухгалтерського обліку пов’язаний з необхідністю розкриття та забезпечення багаторівневості облікової інформації.

Основною функцією бухгалтерського обліку є формування теорій бухгалтерського обліку в рамках парадигм, обраних як наука, і забезпечення методологічної основи практики бухгалтерського обліку. Тут проявляється прямий зв'язок між теорією, методологією та практикою бухгалтерського обліку [49].

У науковій літературі з проблем бухгалтерського обліку застосовуються різні підходи до виділення функцій бухгалтерського обліку та їх класифікації. Проте всі методи можна звести до двох: перший – цільовий, наприклад, інформаційний, контрольний, виховний, науковий, правовий захист тощо. відрізняється від; згідно з другим, функції бухгалтерського обліку визначаються функціями облікового апарату, який ми вважаємо методологічно незбалансованим. Сучасна концепція інтерпретації бухгалтерського обліку базується на системно-об’єктивному підході. Для бухгалтерського обліку як складної соціально зумовленої системи ставиться зовнішня мета, яка змінюється і розвивається відповідно до тенденцій розвитку системи вищого порядку (системи управління).

Тенденції розвитку системи управління, ускладнення її механізмів, поява в ринкових умовах якісно нових суб’єктів та об’єктів вимагають розширення кола завдань бухгалтерського обліку та, відповідно, еволюції в напрямку розвитку його функцій. задовольняти різні рівні запитів цільового управління. Розвитку функцій відповідає динаміка їх ієрархії, посилення окремих функцій і створення нових.

Тенденції розвитку облікових функцій безпосередньо визначаються тенденціями еволюції системи бухгалтерського обліку. У зв’язку з цим наприкінці XX століття у вітчизняній науковій літературі з питань бухгалтерського обліку сформувалися два діаметрально протилежних погляди:

перше зводилося до того, що напрямок еволюції бухгалтерського обліку з його точки зору – його інтеграція. реалізація запитів різних споживачів інформації, а друга – диференціація [45-50] .

Більш виваженою є концепція, яка відкидає формування інформаційної системи бухгалтерського обліку як механічної сукупності її компонентів, але не абсолютизує цілісність системи в контексті виокремлення її підсистем: фінансової та управлінської. Необхідно визначити цільову функцію кожної підсистеми бухгалтерського обліку (вона може змінюватися з часом залежно від потреб), а також робочі функції, що дозволяють реалізувати поставлену мету. Перспективним напрямком наукових досліджень є методичне забезпечення реалізації цільових функцій кожної підсистеми бухгалтерського обліку з урахуванням предмета та об'єкта дослідження.

Про розвиток теорії бухгалтерського обліку в другій половині 20 ст. Під впливом теорії інформації. Відповідно, фокус наукових досліджень у сфері бухгалтерського обліку змінився з основи моделей оцінки активів на корисність інформації при прийнятті рішень на основі фінансової звітності. ASOBAT (Дипломант базової теорії бухгалтерського обліку, розроблений спеціальним комітетом Американської асоціації бухгалтерів) визначає бухгалтерський облік як процес ідентифікації, вимірювання та представлення економічної інформації для прийняття обґрунтованих суджень і рішень користувачами інформації.

Розвиток методологічної та методичної основ бухгалтерського обліку передбачає поглиблену інтеграцію між функціями обліку, зокрема між інформаційною і контрольною. Функції бухгалтерського обліку конкретизують його внутрішню змістовну сутність і є теоретичною основою для визначення мети, предмету і методу бухгалтерського обліку як системного утворення. Для ефективної реалізації цільової основи системи бухгалтерського обліку потрібно забезпечити оптимальний взаємозв'язок його функцій, зокрема таких як інформаційна та контрольна, що має конкретизуватись у межах облікової політики суб'єктів господарювання.

На думку провідних вітчизняних учених, основною причиною необхідності визнання бухгалтерського обліку як науки є його допоміжна або обслуговуюча роль для користувачів облікової інформації. Для повного виконання службової функції бухгалтерський облік як наука повинен володіти основними принципами та засобами аналізу та прогнозування їх динаміки.

Ідеологія ринкових трансформацій української економіки з початку XXI ст. зводиться до неокласичної економічної теорії – монетаризму, головним принципом якої є безальтернативність ринкового механізму. Реставрація класичної ринкової економіки пов'язана з денаціоналізацією та персоніфікацією (що тут теж стосується). Однією з центральних доктрин монетаризму є положення про те, що нормальне функціонування ринків забезпечує природний рівень використання ресурсів, у тому числі праці, так що проблема безробіття не може бути вирішена урядом і є природною. Хоча в деяких країнах політика монетаризму та впровадження інших неокласичних доктрин вирішують проблеми їхнього розвитку, в Україні це не так [47].

Сучасні теорії бухгалтерського обліку не в повній мірі враховують тенденції еволюції власності, як щодо об'єктів, так і суб'єктів власності. Об’єктам власності (наприклад, інтелектуальної власності) приділяється увага вчених-бухгалтерів, але недостатньо уваги приділяється проблемам обліку еволюції власності в напрямку її усуспільнення. У контексті розвитку корпоративного підприємництва, спрямованого на забезпечення інноваційного розвитку, відповідно до сучасних концепцій управління процесами формування прав інтелектуальної власності дуже актуальним є питання усуспільнення власності.

Предметом наукових досліджень у сфері обліку та аудиту є інформаційне забезпечення соціально відповідального ведення бізнесу, управління соціальними витратами тощо.

Інформаційне та методичне забезпечення економічного аналізу прав інтелектуальної власності на підприємстві ПрАТ “Зернопродукт МХП” відіграє

ключову роль у забезпеченні ефективного управління цим активом і визначенні стратегій його використання [40].

По-перше, у цьому підприємстві регулярно проводяться оцінки інтелектуальної власності, які включають в себе інформацію про патенти, авторські права, товарні знаки та інші види прав інтелектуальної власності. Ці оцінки допомагають зрозуміти потенціал інтелектуального капіталу компанії, визначити його вартість та ризики.

По-друге, на підприємстві розроблені методичні підходи до аналізу прав інтелектуальної власності, які включають в себе інструменти для оцінки ринкової вартості прав на інтелектуальну власність, визначення потенційних доходів від їх використання та оцінку ризиків порушення прав.

По-третє, компанія активно використовує інформаційні ресурси та бази даних щодо прав інтелектуальної власності, які дозволяють вести моніторинг ринку, виявляти нові технології та тренди в галузі, а також вчасно реагувати на можливі загрози та можливості.

По-четверте, на підприємстві регулярно проводяться навчальні семінари та тренінги з питань інтелектуальної власності для співробітників, що дозволяє підвищити рівень їхньої кваліфікації та свідомості щодо важливості та використання прав інтелектуальної власності у діяльності компанії [40].

Отже, інформаційне та методичне забезпечення є важливою складовою успішного управління правами інтелектуальної власності на підприємстві ПрАТ “Зернопродукт МХП”. Воно допомагає забезпечити ефективне використання цих активів, захист від можливих ризиків та розвиток стратегій для подальшого розвитку компанії.

3.3. Аналіз прав інтелектуальної власності на підприємстві

Інтелектуальну власність, як правило, розглядають як довгостроковий стратегічний вектор економічного зростання держави. Товарні знаки та патенти широко використовуються в більшості сфер суспільного життя. Водночас

традиційно тема захисту прав інтелектуальної власності не асоціюється з аграрним сектором. Однак ця позиція радикально змінилася. Крім того, представники агробізнесу наголошують, що виробникам без наукових досліджень та інноваційних розробок не впоратися зі стрімкими змінами сучасного попиту та пропозиції на світовому та внутрішньому ринках. Зокрема, сьогодні перед аграрним сектором стоїть глобальне завдання забезпечення вітчизняного споживача безпечними та якісними продуктами харчування на конкурентоспроможній основі, сприяння сталому розвитку сільських територій, які мають повною мірою відповідати очікуванням громадян щодо якості життя. здоров'я, навколишнє середовище та клімат.

Можна сказати, що аграрний сектор залишається основним елементом забезпечення добробуту у світі, а український агробізнес визнано найперспективнішим сектором вітчизняної економіки [51]. Безсумнівно, що в найближчі десятиліття аграрний сектор зазнає прискорених трансформацій, які будуть відображенням сучасних реформаторських процесів. Водночас, враховуючи стрімкий розвиток інновацій та конкуренції, можна говорити про права інтелектуальної власності, які можуть бути актуальними для сільського господарства в довгостроковій перспективі. До можливих індикаторів інновацій відноситься діяльність, пов'язана з комерціалізацією винаходів і нових технологій.

Так, творчий розвиток, апробація та адаптація закордонних новітніх практик агропромисловості, розробка вітчизняних інноваційних методик та технологій, цифровізація – у своїй сукупності стають невід’ємними складниками «інтелектуальних» реформ та перетворень агросфери. Врахування прав на об’єкти інтелектуальної власності зробить аграрний сектор більш стійким та сприятиме задоволенню найбільш нагальних потреб суспільства. Так, з метою захисту винаходів – нових машин, систем або процесів, доцільним є отримання патенту. Зокрема, селекціонерам рослин патент надасть змогу захистити нові сорти рослин й закріпить ексклюзивні права на використання, продаж та розповсюдження рослин, отримання роялті.

На жаль, незважаючи на значний вплив на еволюцію сільськогосподарських технологій та допомогу урядів, компаній і наукових установ у процесі винахідництва в усьому світі, патентування у сфері сільського господарства в нашій країні використовується недостатньо. Слід підкреслити, що актуалізація патентування, окрім вирішення глобальних проблем, призводить також до покращення фінансових показників агробізнесу. Зокрема, закордонні дослідження показали позитивну кореляцію між виданими патентами та фінансовими показниками. Приклади патентної аналітики, яка заохочує майбутні інновації в сільському господарстві, включають моніторинг високоефективних академічних груп або стартапів для визначення потенційних цілей для співпраці; автоматичний аналіз відкритих баз даних конкурентів і патентних заявок; вилучення окремих характеристик із патентів для виявлення трансформацій у глобальній розробці продукту та формування нових тенденцій (наприклад, хімічних складів).

Інновації в агропромисловому секторі включають стале зростання з посиленням тиску на світове виробництво. Деякі іноземні експерти також стверджують, що отримання патенту в агросекторі може призвести до повної монополії.

Зокрема, ресурси, які раніше були доступні людству, тепер обмежені приватизацією. Таким чином, запатентувавши рослину або властивості рослини, власник патенту має виключні права на вирощування та продаж продукту. Це обмежує фермерів висаджувати, збирати врожай або вдосконалювати (змінювати) цей сорт без дозволу. Патенти часто поширюються на рослини з особливими характеристиками або специфічними генними послідовностями в рослинах, такими як стійкість до хвороб або стійкість до зміни клімату.

Критики стверджують, що патенти блокують доступ фермерів до генетичного матеріалу та зменшують біорізноманіття видів і збільшують залежність фермерів від виробників насіння [53]. У доповіді Організації Об’єднаних Націй про право на їжу також зазначається, що проблеми з

продовольчою безпекою спричинені «олігополістичною структурою постачальників сировини», яка може призвести до підвищення цін на продукти харчування та позбавити найбідніші верстви населення доступу до їжі [52]. . Водночас патенти містять цінну інформацію та можуть стати вектором інвестицій у нові наукові дослідження та розробки, водночас вони дають несподівані приклади нових сільськогосподарських технологій, які показують доцільність їх використання при плануванні економічного зростання країни. приватне сільське господарство. підприємства.

Аналіз прав інтелектуальної власності на підприємстві ПрАТ “Зернопродукт МХП” є важливою складовою стратегії управління та розвитку компанії. ПрАТ “Зернопродукт МХП” є великим виробником зернових культур та продуктів їх переробки, таких як борошно, крупи та інші зернові продукти.

ПрАТ "Зернопродукт МХП" є великим агропідприємством, яке спеціалізується на вирощуванні та переробці зернових культур. У такому контексті права інтелектуальної власності набувають особливого значення, оскільки вони становлять ключовий ресурс для забезпечення конкурентоспроможності та інноваційного розвитку підприємства [540].

ПрАТ "Зернопродукт МХП" має різноманітні прав інтелектуальної власності, такі як патенти на нові сорти зернових, винаходи в галузі технологій вирощування та переробки, авторські права на програмне забезпечення для управління виробництвом та бізнес-процесами, а також товарні знаки та бренди, що відображають унікальну ідентичність продукції підприємства. Ці права дозволяють "Зернопродукту МХП" захищати свої інновації, відзначати свою продукцію на ринку та забезпечувати високу якість своїх товарів.

Ефективне управління прав інтелектуальної власності є важливим аспектом стратегічного управління "Зернопродуктом МХП". Це включає в себе реєстрацію та захист прав, розробку внутрішніх процедур щодо використання та управління прав інтелектуальної власності, а також партнерства з іншими компаніями для обміну технологіями та ліцензування. За допомогою такого управління "Зернопродукт МХП" може ефективно використовувати свої

інновації, забезпечуючи тим самим свою конкурентоспроможність на ринку [40].

Захист прав інтелектуальної власності є невід'ємною частиною управління прав інтелектуальної власності. "Зернопродукт МХП" повинен бути готовим захищати свої права від порушень, таких як плагіат, незаконне використання технологій та копіювання товарних знаків. Для цього необхідно розробляти стратегії захисту, включаючи правові заходи та моніторинг ринку.

У підсумку, права інтелектуальної власності на ПрАТ "Зернопродукт МХП" відіграють ключову роль у його конкурентоспроможності та інноваційному розвитку. Ефективне управління та захист цих прав дозволяють підприємству досягати успіху на ринку та забезпечувати стабільний розвиток у майбутньому.

Отже, аналіз прав інтелектуальної власності на підприємстві ПрАТ “Зернопродукт МХП” дозволяє компанії краще розуміти свій потенціал у галузі та ефективно управляти своїм інтелектуальним капіталом. Це стимулює інновації, розвиток та зміцнення конкурентних позицій на ринку.

3.4. Обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками прав інтелектуальної власності

Стратегічний курс у сфері економічної безпеки в Україні має два взаємопов'язані напрями: напрямок розвитку та напрям безпеки. Напрям розвитку у напрямку забезпечення економічної безпеки полягає у підвищенні конкурентоспроможності національної економіки та досягненні цільових напрямів, визначених основними складовими економічної безпеки, деталізованими конкретними завданнями відповідно до основних складових економічної безпеки. Напрям безпеки у сфері забезпечення економічної безпеки полягає у запобіганні дисбалансу економіки, підвищенні її стійкості до дії зовнішніх і внутрішніх викликів і загроз, для цього запроваджується постійний моніторинг економічної стабільності [55]. Основне місце в

інформаційній системі економічної безпеки займає обліково-аналітичне забезпечення.

Під обліково-аналітичним забезпеченням системи економічної безпеки підприємства, як вважає професор Л.В що. економічні інтереси підприємств усіх рівнів від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз. Тому автор висвітлив важливу роль обліково-аналітичного забезпечення у розвитку системи безпеки підприємства, наголосив на тісному взаємозв'язку підсистем бухгалтерського обліку та економічного аналізу у формуванні економічної безпеки підприємства [56, с].

Коли С.І. Васильшин відзначив подвійну природу феномену економічної безпеки та сформулював його визначення як системи взаємообумовлених і взаємоузгоджених методів, інструментів і управлінських рішень, вони були синтезовані та об'єднані з наявним ресурсним потенціалом. своєчасно вживати заходів щодо об'єктів обліково-аналітичного забезпечення, ризиків, небезпек і коливань у сфері діяльності підприємства, забезпечувати його фінансову стійкість, розвивати економічний потенціал, сприяти зростанню конкурентних переваг та підвищенню якості ; Інформаційне забезпечення процесів управління. Запропонований автором якісно новий методологічний підхід сприяє вдосконаленню обліково-аналітичного управління економічною безпекою підприємства [57, с. 37].

На думку А. М. Штангрета, концепція обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки має базуватися на використанні даних оперативного, статистичного, фінансового та управлінського обліку, у тому числі оперативних, та статистичної, виробничої, довідкової та інших видів інформації для прийняття рішень. адекватний економічній ситуації аналіз шляхом використання аналітичних та економіко-математичних методів дослідження, що дозволяє створити базу, зокрема, в рамках системи економічної безпеки підприємства [58].

У своїх працях К. Боримська наголошує на комплексному характері обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства,

вводячи поняття комплексної обліково-аналітичної системи підприємства, до складу якої входять такі складові, як система бухгалтерського обліку. фінансовий та управлінський облік, система податкового та екологічного обліку, соціальний облік, а також система внутрішнього контролю. Синтез вищезазначених елементів, уніфікація методологічних та організаційних аспектів, на думку автора, дозволяє змінити методологію забезпечення економічної безпеки підприємства, яка базуватиметься на концепції створення єдиної обліково-аналітичної системи. діяльності підприємства, спрямованої на підвищення його ефективності та результативності [54].

Науковці С.А.Бурлан, Н.В.Каткова розширили економічну безпеку підприємства такою складовою, як обліково-аналітичне забезпечення, наприклад методи кадрового обліку та можуть створити умови для своєчасного застосування заходів протидії негативному впливу загроз економічній безпеці підприємство. Автори переконані, що дані бухгалтерського обліку та показники фінансової звітності є фундаментальною основою для прийняття ключових рішень у протидії загрозам економічній безпеці. Вони також визначають важливу роль системи контролінгу у формуванні обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства [59].

Таким чином, узагальнюючи різні підходи науковців до трактування поняття «обліково-аналітичне забезпечення», ми беззаперечно підтверджуємо його особливе значення у формуванні економічної безпеки вітчизняних підприємств.

Це обліково-аналітична інформація, яка дозволяє діагностувати поточну діяльність підприємства з урахуванням усіх ризиків, виявлених та оцінених системою бухгалтерського обліку, та на основі розрахункових розрахунків спрогнозувати подальший розвиток суб'єкта господарювання.

З метою забезпечення економічної безпеки підприємства створення системи бухгалтерського обліку має бути таким, щоб задовольняти інформаційні потреби спеціалістів, які приймають рішення щодо управління ризиками. У Законі України «Про Бюро економічної безпеки України» (2021)

поняття ризику визначається як виявлена в бюджетній, податковій, митній, грошово-кредитній чи інвестиційній сферах загроза, вплив якої призводить до невідомості. погіршення стану економіки та погіршення економічної безпеки держави [60]. Ризики не відображаються в системі бухгалтерського обліку. Проте при створенні облікової складової можуть виникати ризики спотворення інформації, що пов’язано з невідповідністю обліково-аналітичної інформації, створеної в системі обліку та звітності, якісним характеристикам інформації для цілей управління підприємством; Подання обліково-аналітичної інформації для управління підприємством; використання різноманітних методичних прийомів (зокрема, гостра проблема виявлення та оцінки ризиків у системі бухгалтерського обліку), що призводять до неможливості порівняння даних бухгалтерського обліку з даними інших звітних періодів, а також зі звітними даними інших підприємств. робить дані бухгалтерського обліку марними для макроекономічних розрахунків тощо.

Обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками прав інтелектуальної власності на підприємстві ПрАТ “Зернопродукт МХП” є ключовим елементом стратегії збереження та захисту інтелектуального капіталу компанії.

Аналітичне забезпечення розвитку інноваційної діяльності підприємств включає в себе комплекс заходів та інструментів, спрямованих на збір, обробку, аналіз та використання інформації для управління інноваційним процесом.

Розглянемо основні аспекти аналітичного забезпечення розвитку інноваційної діяльності на підприємстві:

1. Система збору даних включає розробку ефективної системи збору даних про інноваційні ініціативи та проекти, включаючи технічні параметри, витрати та проміжні результати.

2. Створення бази даних - створення централізованої бази даних, яка об'єднує дані з різних джерел і забезпечує доступ до них зацікавлених сторін.

3. Аналіз ринкових тенденцій передбачає вивчення поведінки споживачів для визначення ринкових тенденцій, конкурентного середовища та можливостей для інновацій.

4. Оцінка ризиків – це перший етап аналізу інноваційних проектів, який пов’язаний із реалізацією інноваційних проектів та визначенням стратегій мінімізації ризиків і використання можливостей.

5. Моніторинг реалізації проектів включає моніторинг ходу інноваційних проектів, включаючи вартість, терміни та виконання поставлених завдань.

6. Вимірювання ефективності створює умови для розробки ключових показників ефективності інноваційної діяльності, їх моніторингу та аналізу для прийняття управлінських рішень.

7. Аналіз об’єктів інтелектуальної власності сприяє вивченню існуючої інтелектуальної бази нематеріальних активів, що є результатом інноваційних розробок та відповідного захисту інтелектуальних прав.

8. Аналітичний супровід управлінських рішень включає надання інформації для прийняття управлінських рішень щодо вибору напрямків розвитку, інвестування в інновації та стратегічного планування.

Аналітичний супровід є необхідною складовою успішного впровадження інновацій і може значно підвищити конкурентоспроможність підприємства в умовах швидкозмінного ринкового середовища. Важливою складовою впровадження інновацій на підприємствах є організація відповідного середовища. Саме з цієї причини необхідно розглянути організаційний механізм управління інноваційними проектами, який забезпечує необхідну необхідність початку створення на новому етапі (ідея, план, планування).

Необхідно пам’ятати, що створення проектів із різною часовою тривалістю (коротко-, середньо- і довгострокові) та різним рівнем функціональної ефективності має формувати команда менеджерів компанії. Вибрані для імплементації проекти, котрі потім можуть бути реалізовані, класифікуються за ознаками раціональності та ефективності розробки і впровадження. На основі проведеної класифікації проектів визначається

ранжування їх виконання та ресурсне забезпечення фінансування кожного проекту.

Класифікація інноваційних проектів за ефективністю та забезпечення виконання відповідних пріоритетів розвитку є важливим інструментом для систематизації та управління різнобічністю інноваційної діяльності. Така класифікація може враховувати різні критерії, серед яких основні передбачають:

1. Ступінь ризику:

– високий ризик. Проекти, пов’язані з високим ступенем невизначеності і неспроможністю передбачити результати на етапі розробки;

– середній ризик. Проекти, де ризик може бути управлінимий, але вимагає уважного контролю;

– низький ризик. Проекти з передбачуваними результатами та мінімальним ризиком.

2. Ступінь інноваційності:

– революційні інновації. Проекти, що перевертають існуючі стандарти та створюють нові ринки;

– еволюційні інновації:.Проекти, які вдосконалюють чи розширюють існуючі продукти, послуги чи процеси.

3. Стадія розвитку:

– дослідження і розробка. Проекти, що перебувають на початкових етапах створення та тестування ідеї.

– впровадження. Проекти, які переходять в реалізаційну фазу після успішних етапів дослідження та розробки.

4. Масштабування. Проекти, які розширюються та адаптуються для масового виробництва чи надання послуг.

5. Стратегічна важливість:

– ключові стратегічні проекти. Проекти, які вирішують ключові завдання та мають великий вплив на стратегію підприємства.

– операційні проекти. Проекти, пов’язані з покращенням поточних операцій підприємства.

6. Сфера застосування:

– технічні інновації. Проекти, спрямовані на вдосконалення технологій чи розробку нових технічних рішень.

– соціальні інновації. Проекти, спрямовані на вирішення соціальних проблем та поліпшення якості життя.

Класифікація інноваційних проектів є необхідним етапом для правильного управління різноманітністю інноваційної діяльності, визначення пріоритетів та ресурсного забезпечення для їх реалізації.

Завданням інноваційної політики компанії є створення ефективного та сталого механізму розвитку, спрямованого на впровадження інноваційних рішень та технологій з метою покращення продукції, процесів та конкурентоспроможності. Основними завданнями інноваційної політики підприємства в частині реалізації проектів є:

1. Розробка інноваційної стратегії включає визначення напрямів розвитку та створення стратегії, спрямованої на досягнення конкретних інноваційних цілей підприємства.

2. Створення інноваційної культури полягає у стимулюванні розвитку інноваційної культури у працівників, що сприяє створенню сприятливого середовища для творчості та реалізації інноваційних ідей.

3. Формування інноваційного потенціалу включає виявлення та розвиток внутрішніх і зовнішніх ресурсів, що забезпечують реалізацію інноваційних проектів.

4. Залучення фінансових ресурсів для впровадження інновацій, включаючи пошук інвестицій та створення стратегічних партнерств.

5. Створюйте інноваційні продукти та рішення для розробки нових продуктів, послуг або технологій, які відповідають вимогам ринку, і впроваджуйте інновації.

6. Впровадження технологічних інновацій передбачає активізацію впровадження нових технологій і методів виробництва для підвищення продуктивності праці та якості продукції.

7. Управління інноваційним процесом - організація ефективного управління інноваційним процесом, включаючи планування, контроль і взаємодію з ключовими зацікавленими сторонами.

8. Інноваційний маркетинг передбачає розробку маркетингових стратегій для ефективного впровадження інновацій на ринок і забезпечення їх прийняття споживачами.

9. Оптимізація організаційно-технологічних процесів спрямована на аналіз внутрішніх бізнес-процесів для підвищення ефективності впровадження інновацій.

10. Співробітництво з науковими установами на засадах партнерства сприяє практичному здійсненню розробки фундаментальною наукою нових знань та їх перенесенню в прикладні дослідження та дослідно-конструкторські роботи, обміну знаннями та технологіями.

Реалізація інноваційної політики сприяє створенню стійкого і конкурентоспроможного бізнесу, здатного адаптуватися до змін в економічному середовищі та задовольняти потреби ринку.

Управління ризиками, пов'язаними з прав інтелектуальної власності, вимагає комплексного підходу та використання обліково-аналітичного забезпечення для ефективного виявлення, оцінки та керування цими ризиками.

Перший крок управління ризиками прав інтелектуальної власності - ідентифікація потенційних загроз та ризиків. ПрАТ "Зернопродукт МХП" повинно провести аналіз своєї інтелектуальної власності, включаючи патенти, авторські права, торгові марки тощо, та визначити, які аспекти їхньої діяльності можуть бути під загрозою порушення або копіювання.

Після ідентифікації ризиків необхідно провести оцінку їхнього потенційного впливу на підприємство. Це включає визначення ймовірності

виникнення ризиків та їхнього впливу на фінансовий стан, репутацію та конкурентоспроможність підприємства.

На основі оцінки ризиків необхідно розробити стратегії керування ними. Це може включати прийняття заходів щодо зменшення ризиків, наприклад, шляхом укладення ліцензійних угод або впровадження систем захисту прав інтелектуальної власності, а також перенесення ризиків на страхувальників або прийняття ризику.

Для ефективного управління ризиками прав інтелектуальної власності необхідно впровадити спеціалізовані обліково-аналітичні системи. Ці системи допоможуть вести моніторинг ризиків, аналізувати їхні зміни та реагувати на них вчасно. Вони також можуть надати звітність та аналіз, необхідні для прийняття стратегічних рішень у сфері управління прав інтелектуальної власності.

Ключовим елементом управління ризиками прав інтелектуальної власності є навчання персоналу підприємства. Працівники повинні бути ознайомлені з процедурами та політиками управління ризиками, а також з ризиками, пов'язаними з інтелектуальною власністю, щоб вони могли діяти відповідно до встановлених процедур та запобігати виникненню проблем.

Так, обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками прав інтелектуальної власності на ПрАТ "Зернопродукт МХП" є важливим елементом стратегічного управління. Це дозволяє підприємству ефективно захищати свою інтелектуальну власність, зменшувати ризики та забезпечувати стабільний розвиток в умовах постійно змінюючогося ринкового середовища.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками прав інтелектуальної власності на підприємстві ПрАТ “Зернопродукт МХП” є комплексним підходом до забезпечення безпеки та захисту інтелектуального капіталу компанії. Це дозволяє компанії ефективно управляти ризиками та зберігати конкурентну перевагу на ринку.

Висновки до розділу 3

Оцінка основних аналітичних показників діяльності ПрАТ “Зернопродукт МХП” дозволила отримати об'єктивну картину фінансового стану компанії, визначити її потенційні можливості та ризики. Цей аналіз допоміг виявити сильні та слабкі сторони управління інтелектуальною власністю та зробити висновки для подальшого розвитку стратегії підприємства.

Інформаційне та методичне забезпечення економічного аналізу прав інтелектуальної власності на підприємстві дозволяє систематизувати та аналізувати дані щодо інтелектуального капіталу, що дозволяє приймати обгрунтовані управлінські рішення та забезпечити стійкий розвиток компанії.

Аналіз прав інтелектуальної власності на підприємстві дозволяє виявити сильні та слабкі сторони інтелектуального капіталу компанії, а також оцінити потенційні ризики та можливості. Це стимулює розвиток стратегій захисту та ефективного використання прав на інтелектуальну власність.

Обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками прав інтелектуальної власності дозволяє компанії вчасно виявляти, аналізувати та управляти ризиками, пов'язаними з правами інтелектуальної власності. Це сприяє забезпеченню стабільності та конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Отже, комплексне організаційно-методичне забезпечення аналізу прав інтелектуальної власності на ПрАТ “Зернопродукт МХП” є важливою передумовою для ефективного управління інтелектуальним капіталом компанії та забезпечення її стабільного розвитку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Відповідно до поставлених завдань було всебічно і повно досліджено бухгалтерський облік і аналіз прав інтелектуальної власності.

1. Економічна сутність об’єкта дослідження у бухгалтерському обліку та аналізі полягає в розумінні його впливу на фінансові результати підприємства та прийнятті обґрунтованих управлінських рішень щодо його оптимального використання.

2. Законодавча база та періодична література в Україні забезпечують фундамент для ефективного обліку та аналізу прав інтелектуальної власності. Законодавчі акти встановлюють правові рамки для захисту ІВ, тоді як науково-практичні журнали і збірники наукових праць сприяють поширенню знань та обміну досвідом серед фахівців. Важливість ІВ для економічного розвитку підкреслює необхідність постійного вдосконалення законодавства та проведення глибоких наукових досліджень у цій галузі.

3. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту забезпечують комплексний підхід до обліку та аналізу операцій з правами інтелектуальної власності. МСФЗ 38 та МСФЗ 3 надають керівні принципи для визнання, оцінки та амортизації нематеріальних активів, тоді як МСА 540 та МСА 315 забезпечують методологію для оцінки ризиків і перевірки облікових оцінок. Застосування цих стандартів сприяє підвищенню прозорості, порівнянності та надійності фінансової інформації, що є критично важливим для ефективного управління інтелектуальною власністю в глобальній економіці.

4. Динаміка розвитку прав інтелектуальної власності в галузі сільського господарства відображає загальні тенденції технічного прогресу та глобалізації. Інновації в біотехнологіях, цифровізації та стійкому розвитку сільського господарства створюють нові можливості для підвищення ефективності та продуктивності галузі. Водночас, це викликає необхідність вирішення етичних і правових питань, забезпечення гармонізації міжнародного законодавства та

захисту прав фермерів. Правильне управління ІВ сприятиме подальшому розвитку сільського господарства і забезпеченню продовольчої безпеки в умовах глобальних викликів. ПрАТ “Зернопродукт МХП” активно долучається до цього процесу, інвестуючи в інновації та забезпечуючи правовий захист своїх розробок. Впровадження нових технологій, співпраця з науковими установами та фокус на стійкий розвиток дозволяють компанії залишатися лідером у галузі та сприяти подальшому розвитку сільського господарства в Україні та світі.

5. Економічно-організаційна характеристика ПрАТ "Зернопродукт МХП" свідчить про його впевнене позиціонування на ринку та глибоке розуміння важливості належного управління та бухгалтерського обліку для досягнення успіху.

6. Організаційне та методичне забезпечення бухгалтерського обліку прав інтелектуальної власності на ПрАТ “Зернопродукт МХП” відіграє важливу роль у забезпеченні успішної діяльності компанії та збереженні її конкурентних переваг на ринку.

7. Оподаткування операцій з прав інтелектуальної власності вимагає уважного аналізу та планування з боку компаній, як ПрАТ “Зернопродукт МХП”, щоб максимізувати їхні прибутки та мінімізувати податкові ризики. Поради податкових консультантів та експертів з прав інтелектуальної власності можуть бути корисними для компаній при вирішенні цього питання.

8. Відображення прав інтелектуальної власності у фінансовій звітності ПрАТ "Зернопродукт МХП" вимагає дотримання різних стандартів бухгалтерського обліку та нормативно-правових вимог, а також врахування специфіки діяльності компанії та її прав інтелектуальної власності. Це дозволяє забезпечити точне та об'єктивне відображення цих активів у фінансовій звітності компанії.

9. Оцінка всіх вищенаведених аналітичних показників дозволяє керівництву та інвесторам зрозуміти фінансове становище підприємства, виявити його сильні та слабкі сторони, а також визначити можливості для

подальшого розвитку. Використання цих показників у вирішенні стратегічних питань допомагає підприємству досягати стійкого розвитку та конкурентної переваги на ринку.

10. Інформаційне та методичне забезпечення є важливою складовою успішного управління правами інтелектуальної власності на підприємстві ПрАТ “Зернопродукт МХП”. Воно допомагає забезпечити ефективне використання цих активів, захист від можливих ризиків та розвиток стратегій для подальшого розвитку компанії.

11. Аналіз прав інтелектуальної власності на підприємстві ПрАТ “Зернопродукт МХП” дозволяє компанії краще розуміти свій потенціал у галузі та ефективно управляти своїм інтелектуальним капіталом. Це стимулює інновації, розвиток та зміцнення конкурентних позицій на ринку.

12. Обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками ПІВ на підприємстві ПрАТ “Зернопродукт МХП” є комплексним підходом до забезпечення безпеки та захисту інтелектуального капіталу компанії. Це дозволяє компанії ефективно управляти ризиками та зберігати конкурентну перевагу на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник. Житомир: ПП «Рута», 2016. 832 с.
2. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі: Посібник. Київ: Лібра, 2001. 840 с.
3. Державна служба статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 27.05.2024).
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України 16.07.1999р. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 27.05.2024).
5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України 30.11.1999 р. № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 27.05.2024).
6. Кужельний М. В., Левицька С. О. Організація обліку: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 352 с.
7. Малахова Я. Облік витрат на ПЗ: бухгалтерський облік програмного забезпечення. URL: https://tqm.com.ua/ua/likbez/ualaws/oblik-vytrat-na%20programne-zapezpechennja (дата звернення: 27.05.2024).
8. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, затверджені наказом Міністерства фінансів України 16.11.2009 р. № 1327. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1327201- 09#Text (дата звернення: 27.05.2024).
9. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів суб'єктів державного сектору, затверджені наказом Міністерства фінансів України 23.01.2015 р. № 11. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text (дата звернення: 27.05.2024).

10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-38_ukr_2016.pdf (дата звернення: 27.05.2024).
11. Мурашко Т. Нематеріальні активи в міжнародній системі бухгалтерського обліку та фінансовій звітності. Вісник про податки. 2015. № 12. URL: http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/8159 (дата звернення: 27.05.2024).
12. Онищенко В. Облік програмного забезпечення. Бюджетник. 2020. URL: https://www.budgetnyk.com.ua/article/549-oblk-programnogo-zabezpechennya
13. Податковий кодекс України від 2.12.2010р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2755-17#Text (дата звернення: 27.05.2024).
14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/z0027-00#Text (дата звернення: 27.05.2024).
15. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/z0288-00#Text (дата звернення: 27.05.2024).
16. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text (дата звернення: 27.05.2024).
17. Скоробогатова Н. Є. Ідентифікація та оцінка нематеріальних активів в умовах цифрової економіки. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2020. № 5. URL: https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-5-5999 (дата звернення: 27.05.2024).

18. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2016. 526 с.
19. Хмелевський І. Облік комп'ютерних програм. Податки & Бухоблік. 2015. № 50. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2015/june/issue-50/article-9079.html (дата звернення: 27.05.2024).
20. Вагнер І.М., Демко І.І., Пришляк Г.В. Особливості обліку і оподаткування роялті: актуальні аспекти. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2018. Випуск 2 (130). 78 с.
21. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 29.11.99 № 290. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text (дата звернення: 27.05.2024).
22. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення: 27.05.2024).
23. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (підписана в Стокгольмі 14 липня 1967 р. зі змінами 2 жовтня 1979 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051 (дата звернення: 27.05.2024).
24. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 27.05.2024).
25. Фінансовий облік : підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь та ін. Тернопіль.: ВПЦ «Економічна думка», 2017. 451 с.
26. Бутинець Ф. Ф. Шляхи удосконалення обліку розрахунків з контрагентами. Економічна теорія та історія економічної думки. 2018. С. 72.
27. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Закон України від 23.09.1999 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 46-47, ст.403. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text (дата звернення: 27.05.2024).

28. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», затверджене наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-1314 (дата звернення: 27.05.2024).
29. Пилипенко К. А., Костенко А. Д., Баклицька М. Р. Особливості обліку витрат: вітчизняний та міжнародний досвід ХНТУСГ. 2018. С. 215-218.
30. Дерій В. А., Гуцаленко Л. В., Козаченко А. Ю. Організаційно методичні аспекти обліку та контролю невиробничих витрат : монографія Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет, 2018. 240 с.
31. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств. Київ: Ельга, Ніка–Центр, 2019. 360с.
32. Чуприна Л. В. Матричне моделювання як інструмент стратегічного аналізу в системі стратегічного управлінського обліку. Актуальні проблеми економіки. 2017. № 1(187). С. 409-417.
33. ПрАТ «Зернопродукт МХП». URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/32547211/ (дата звернення: 27.05.2024).
34. ПрАТ «Зернопродукт МХП». URL: https://www.mhp.com.ua/uk/prat-zernoprodukt-mkhp (дата звернення: 27.05.2024).
35. Легенчук С.Ф. Проблеми бухгалтерського обліку комерціалізації нематеріальних активів. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. 2016. № 1. С. 18–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2016_1_4 (дата звернення: 27.05.2024).
36. Денисюк В. А. Формування механізмів реєстрації й залучення в господарський оборот передових виробничих технологій. Науково-технічна інформація. 2018. № 1. С. 15.

37. Ковтуненкко К., Шацкова Л. Особливості оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності в Україні. Економічний аналіз. Випуск 10. Частина 2. С. 270–273.
38. Про затвердження Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» : постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF (дата звернення: 27.05.2024).
39. Чугрій Н. А. Роль нематеріальних активів у капіталізації вартості підприємств: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. Проблеми системного підходу в економіці. Випуск № 5 (67). 2018. С. 204−2010. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/5_67_2018_ukr/34.pdf (дата звернення: 27.05.2024).
40. ПрАТ "Зернопродукт МХП". Офіційний сайт ПрАТ "МХП". URL: https://mhp.com.ua/uk/prat-zernoprodukt-mkhp (дата звернення: 27.05.2024).
41. Бочкарьова Т.А., Кулинич Р.А., Пігуль Н.Г. Показники рентабельності підприємств різних галузей України та шляхи підвищення їх рівня. Економіка і суспільство. 2017. Випуск №10.
42. Показники фінансової стійкості і стабільності підприємства та їх оцінка. URL: https://buklib.net/books/28029/ (дата звернення: 27.05.2024).
43. Показники ліквідності та платоспроможності підприємства. URL: https://pidru4niki.com/84379/ekonomika/pokazniki_likvidnosti_platospromozhnosti_pidpriyemstva (дата звернення: 27.05.2024).
44. Приватне акціонерне товариство "Зернопродукт МХП". Фінансова звітність за 2020 рік. URL: https://clarity-project.info/edr/32547211/finances?current_year=2020 (дата звернення: 27.05.2024).
45. Давидов Г.М. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації та інформатизації суспільства: монографія / О.В. Пальчук, В.М. Савченко,

І.В. Рузмайкіна та ін; за ред. Г.М. Давидова. Кропивницький : ПП «ЕксклюзивСистем» , 2017. 248 с.

46. Камінська Т.Г., Костенко О.М. Фінансова звітність: обліково інформаційне обґрунтування гармонізації і використання. Ефективна економіка. 2017. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5984 (дата звернення: 27.05.2024).
47. Кононенко Л.В. Форми бухгалтерського обліку: ретроспектива та сучасність. Економічний простір. 2020. № 157. С. 89–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2020_157_19 (дата звернення: 27.05.2024).
48. Кононенко Л.В., Сисоліна Н.П., Чумаченко О.С. Звітність підприємств в умовах сталого розвитку: сучасний стан, проблеми, перспективи, інформаційне забезпечення. Наукові праці Центральноукраїнського національного технічного університету. Економічні науки. 2021. вип. 6 (39). С. 179-186.
49. Кононенко Л.В., Юрченко О.В., Гай О.М. Теорія бухгалтерського обліку в умовах становлення глобальної економіки та інформатизації суспільства. Економічний простір. 2021. № 170. С. 83–87 URL: http://http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/911 (дата звернення: 27.05.2024).
50. Савченко В.М., Смірнова І.В., Смірнова Н.В. Розвиток локальних облікових теорій на прикладі теорії управлінського обліку аграрних підприємств. Наукові праці Центральноукраїнського національного технічного університету. Економічні науки. 2021. Вип. 6(39). 197-210.
51. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності. 2020 рік. Держстат України, 1998-2020. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/orp/orp_u/arh_orp_u.html (дата звернення: 27.05.2024).
52. The right to food. Seed policies and the right to food: enhancing agrobiodiversity and encouraging innovation. Note by the Secretary-General.

United Nations. General Assembly. 2009. URL: http://www.srfood.org/images/stories/pdf/officialreports/20091021_re-port-ga64_seed-policies-and-the-right-to-food_en.pdf (дата звернення: 27.05.2024).

53. Yadav R. The role of intellectual property rights in agriculture. 2020. DOI: 10.13140/RG.2.2.25987.53287
54. Яців С. Ф. Стан і перспективи розвитку птахівництва у сільськогосподарських підприємствах України. Агросвіт. 2021. №16. С. 26–33. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/16_2021/5.pdf. DOI: 10.32702/2306&6792.2021.16.26
55. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року : Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text (дата звернення: 27.05.2024).
56. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : 08.00.09. Київ, 2015. 33 с.
57. Василішин С. І. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою аграрних підприємств: теорія, методологія, організація. дис. …д-ра екон. наук: 08.00.09 / Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва; Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». Київ, 2020. 559 с.
58. Штангрет А. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства. Вісник Асоціації докторів філософії України. 2015. №1. URL: http://aphd.ua/publication-31/ (дата звернення: 27.05.2024).
59. Burlan S. A., Katkova N. V. Accounting and Analytical Support for Economic Security in Today's Business Environment. The Problems of Economy. 2019. № 1 (39). С. 184–190. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-1-184-190

60. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2021, № 23, ст.197. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text.